

แนวทางการดำเนินงาน

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗

ผู้จัดพิมพ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
ปีที่พิมพ์ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗
จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ .เล่ม

ที่ปรึกษา

๑. นายเกษศณพพงษ์ ศิริ อธิบดีกรมการศาสนา
๒. นายเกษศณพพงษ์ คงคะจันทร์ รองอธิบดีกรมการศาสนา
๓. นายสุเทพ เกษมพรมณี ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
๔. นายพิสิทธิ์ นิลตติวงศ์กรณ์ ผู้อำนวยการกองศาสนูปถัมภ์
๕. นายชลิต ศิริภิรมย์ เลขาธิการกรมการศาสนา

คณะทำงาน

๑. นางสาวพิไล จิรไกรศิริ นักวิชาการศาสนาเชี่ยวชาญ
๒. นางศรีนวล ลักกิตโร นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ
๓. นายสำรวย นักการเรียน นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
๔. นางสาววิภารัตน์ กอพยัคฆินทร์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
๕. นายชนะกิจ คชชี นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
๖. นายธนพล พรมสูงษ์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
๗. นายเอกสิทธิ์ คล้ายแดง นักวิชาการศาสนา
๘. นายธนเดช เจือจารย์ นักวิชาการศาสนา

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

โทร ๐๒ ๔๒๒ ๘๘๑๒

พิมพ์ที่ .....

คำนำ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตระหนักถึงภารกิจเร่งด่วนซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของประเทศ ในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนาควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาจิตใจ โดยผลักดันให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรม มรดกแห่งแผ่นดินที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว มาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และด้วยปัจจัยที่ว่าในอนาคตอาเซียน จะมีประชากรถึง ๖๐๐ ล้านคน เป็น ๑ ใน ๑๐ ของประชากรทั้งโลก และอาเซียนยังเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่ ประชาชนมีความศรัทธาและเลื่อมใสในศาสนา ประกอบกับประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา โลกโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมอันล้ำค่าทั้งด้านสถาปัตยกรรม ภูมิกรรมและจิตรกรรมที่ศิลปินได้ถ่ายทอดลักษณะเด่นของคำสอนทางพระพุทธศาสนาออกมาในงานศิลป์อย่างกลมกลืนน่าชื่นชม เป็นพุทธศิลป์ที่ให้คุณค่าทั้งด้านความงามและทั้งเป็นสื่อให้คนได้เข้าถึงธรรมปฏิบัติ ซึ่งช่วยกล่อมเกลาคิดใจให้อ่อนโยนและสะอาดบริสุทธิ์ขึ้น พุทธศิลป์ที่ปรากฏในวัดจึงเป็นศิลปะแห่งอุดมคติที่ให้คุณค่าและความหมายเชิงจริยธรรมอย่างสูง ด้วยความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าเช่นนี้ วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีบทบาทต่อการสร้างสังคมดี สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ อันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้บนฐานของเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ภายใต้โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัด ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่ักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ด้วยตระหนักว่าความสำเร็จดังกล่าวย่อมต้องอาศัยการผลักดันและการบูรณาการการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วนของสังคมอย่างมีเอกภาพและต่อเนื่อง กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้จัดทำหนังสือ “แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗” ขึ้นเพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญอย่างกว้างขวาง และเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และผู้เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัดและระดับชุมชนให้เกิดผลการปฏิบัติบรรลุผลตามเป้าหมาย โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือฉบับนี้จะเป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้กับทุกภาคส่วนและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ของกรมการศาสนาให้สัมฤทธิ์ผลและเป็นจริงต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑ บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ	
วัตถุประสงค์.....	
เป้าหมาย.....	
แนวคิดในการดำเนินงาน.....	
ประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับ.....	
บทที่ ๒ การดำเนินงานโครงการ.....	
การเตรียมความพร้อมของวัด.....	
วัดในโครงการของกรมการศาสนาตามเส้นทางแสงบุญ.....	
เส้นทางแสงบุญกรุงรัตนโกสินทร์.....	
เส้นทางแสงบุญภาคเหนือ.....	
เส้นทางแสงบุญภาคกลาง.....	
เส้นทางแสงบุญภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	
เส้นทางแสงบุญภาคตะวันออก.....	
เส้นทางแสงบุญภาคตะวันตก.....	
เส้นทางแสงบุญภาคใต้.....	
แนวทางการดำเนินงาน.....	
ขั้นตอนที่ ๑ การแต่งตั้งคณะกรรมการ.....	
๑.๑ คณะกรรมการบริหารเส้นทางแสงบุญระดับจังหวัด.....	
๑.๒ คณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสงบุญประจำวัด.....	
ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการของวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ	
๒.๑ การจัดทำแผนปฏิบัติการของวัด	
๒.๓ การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของวัด	
ขั้นตอนที่ ๓ การติดตามประเมินผลโครงการฯ	
๓.๑ การติดตามประเมินผลในระดับจังหวัด.....	
๓.๒ การติดตามประเมินผลระดับวัด	
บทที่ ๓ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	
บทบาทหน้าที่ของวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ.....	
บทบาทหน้าที่ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด	
บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน องค์การในทุกภาคส่วนของชุมชน.....	
๑) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.).....	
๒) สถาบันทางการศึกษา สถานศึกษาในจังหวัด/ชุมชน.....	
๓) หน่วยงานภาครัฐและเอกชน.....	
บทบาทหน้าที่ของกรมการศาสนา.....	
บรรณานุกรม.....	
ภาคผนวก	
แบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๑ แบบรายงานผลของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด.....	
แบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๒ ตัวอย่าง แผนปฏิบัติการของวัด	
แบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๓ ตัวอย่างแบบสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแสงบุญ.....	
แผนภาพการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสงบุญ ฯ	

บทที่ ๑

บทนำ

กระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบายที่จะผลักดันให้กระทรวงวัฒนธรรม เป็นกระทรวงสังคมกึ่งเศรษฐกิจ โดยการนำทุนมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเทศและความเป็นไทย (Thainess) มาใช้เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคม และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้หลักคิด “ทศวรรษใหม่ วัฒนธรรมนำไทย” เน้นการ “สืบสาน สร้างสรรค์ บูรณาการ” ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศและนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจะพลิกโฉมสร้างแบรนด์ประเทศ “แบรนด์ไทยแลนด์” ให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ ให้ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ สามารถให้ภาคการท่องเที่ยว สร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ต่ำกว่า ๑.๒ ล้านล้านบาทและนักท่องเที่ยวชาวไทยไม่ต่ำกว่า ๕ แสนล้านบาท โดยที่โดยกระทรวงวัฒนธรรมถือเป็นหน่วยงานต้นน้ำที่มีความสำคัญ จึงได้เดินหน้าปรับบทบาทในมิติต่างๆ โดยเฉพาะ มิติทางสังคม เพื่อสืบสานศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยให้ดำรงอยู่คู่ชาติไทย โดยมีรูปแบบการส่งเสริมที่มีเป้าหมายชัดเจน(Focus & Prioritized) และส่งเสริมให้เครือข่ายในทุกพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์กับประเทศชาติ บ่มเพาะปลูกจิตสำนึกและเผยแผ่ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ กระตุ้นให้คนในชุมชนรัก ผูกพันในบ้านเกิดและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีศรัทธาและยึดมั่นในศาสนาเพื่อให้เป็นแหล่งสร้างรายได้สู่ภูมิภาคทุกชุมชนให้สามารถเข้าไปมีส่วนในการเพิ่มรายได้เข้าสู่ประเทศและสร้างเสริมสังคมคุณธรรมที่มีความสงบสุข โดยมีวัดที่เป็นทุนทางสังคมที่มีศักยภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมทางศาสนาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาจิตใจของคนทุกวัยทั้งชาวต่างชาติและชาวไทย ดังนั้น การสร้างเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นการใช้ทรัพยากรที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชนและยังสามารถดำรงรักษาไว้ซึ่งบทบาทสำคัญของวัดในอดีตให้คงอยู่ตลอดไป โดยยึดความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ

ความเป็นมาและความสำคัญโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ : เส้นทางแสวงบุญของทุกภาคส่วนของสังคม

วัดเป็นสถานที่ทำบุญในโอกาสต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าบทบาทของวัดและพระสงฆ์จะลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ยังมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดถึงการเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นวัดในปัจจุบันจึงมีบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา(วัฒนธรรม)หรือการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism)กลายเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ในขณะนี้ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษ กับวัด แหล่งโบราณสถาน และสถานที่ปฏิบัติธรรม เนื่องจากวัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลายาวนานแล้ว ซึ่งเป็นไปตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน ปฏิบัติบูชา จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและครอบครัวของผู้ที่ได้ไปสักการะขอพร และยังสามารถสร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้น ทำให้จิตใจผ่องใส โดยจะเห็นได้ว่า "วัด" (Temple) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม และยังสะท้อนไปถึงร่องรอยวิถีชีวิตในอดีตที่มีลักษณะกลมกลืน (Harmony)ระหว่างชุมชน วัด และสิ่งแวดล้อม ที่มีลักษณะการผสมกลมกลืนการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่น และยังเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ล้วนมีคุณค่าต่อจิตใจและมีความศักดิ์สิทธิ์และงดงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวไทย วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง คือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นประเภทอื่น เนื่องจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมถึงความผูกพันทางจิตใจต่อชนรุ่นหลัง ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศ และมีความเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญในด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มุ่งหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลินและได้บุญกุศลไปพร้อมกัน

ประกอบกับอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวของไทย ถือเป็นหัวใจหลักในการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย ที่สามารถสร้างรายได้ เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ทำให้สามารถกระจายรายได้ให้กับประชาชน ดังนั้นรัฐบาลทุกสมัย จึงมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเสมอมา โดยจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก แม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหามากมาย ทั้งภัยธรรมชาติ และผลกระทบจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก จะเห็นว่าภาคการท่องเที่ยวยังคงมีความเข้มแข็ง และมีแนวโน้มเติบโต ขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง ในหลายๆ พื้นที่ กรมการท่องเที่ยวได้คาดการณ์ว่าในปี ๒๕๕๗ จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวน ๓๐.๒๗ ล้านคน ขยายตัวร้อยละ ๑๓.๒๙ โดยจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวคิดเป็นจำนวนเงิน ๑.๓๔๔ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ร้อยละ ๑๕.๑ สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทยของปี ๒๕๕๖ คาดว่า จะก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในตลาดท่องเที่ยวในประเทศเป็นเงินจำนวน ๐.๖๓๔ ล้านล้านบาท ทั้งนี้ แนวโน้มในปี ๒๕๕๗ คาดว่าจะมีผู้เดินทางท่องเที่ยวในประเทศ สร้างรายได้จำนวน ๐.๖๖๙ ล้านล้านบาท

ดังนั้น ในระยะสั้นจึงจำเป็นต้องที่ภาคการท่องเที่ยวจะต้องปรับตัว เพื่อขยายฐานตลาดให้กว้างขึ้น ไม่เพียงเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ แต่จะต้องขยายไปสู่นักท่องเที่ยวคนไทยในภูมิภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และภาคประชาชนในพื้นที่เองจำเป็นต้องจะต้องเร่งสร้าง ความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นคู่ขนานกับการสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ดีเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการจดจำ และการประชาสัมพันธ์ส่งเสริม

กิจกรรมการท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้ และดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมให้ชุมชนร่วมมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยวในวัดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน เพื่อให้เส้นทางแสวงบุญเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง รวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงาม สุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตระหนักถึงภารกิจเร่งด่วนซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของประเทศ ในการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในมิติศาสนาควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาจิตใจ โดยผลักดันให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของประเทศบนฐานวัฒนธรรม คือ วัดหรือ ศาสนสถานของทุกศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเต็มรูปแบบในปี ค.ศ.๒๐๑๕ หรือ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และอนาคตของอาเซียน จะกลายเป็นอีกกลุ่มประเทศหนึ่งที่มีพลังต่อรองทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ที่มีความมั่นคงและเข้มแข็งทางสังคมและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่ชาวโลกไม่อาจมองข้ามได้ เนื่องจากอาเซียนรวมกันแล้วมีประชากรราว ๖๐๐ ล้านคน เป็น ๑ ใน ๑๐ ของประชากรทั้งโลก และดินแดนแห่งนี้ยังเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ที่รุ่มเย็นมาแต่โบราณกาลโดยเป็นหลักแหล่งของศาสนาสำคัญ ถึง ๓ ศาสนา อันได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะมีพระพุทธศาสนาเป็นต้นบ่อเกิดของประชาชนในกลุ่มประเทศแถบกลุ่มแม่น้ำโขงถึง ๕ ประเทศในอาเซียน คือ ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา และพม่า ซึ่งมีประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาของโลกที่มีหลักธรรมที่เป็นสากลที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โลกในยุคปัจจุบัน ศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) เป็น ๑ ใน ๓ เสาหลัก ที่ค้ำยันประชาคมอาเซียนให้เป็นปึกแผ่นและมีเสถียรภาพ ดังนั้น การใช้ศาสนาสร้างความเจริญทางจิตใจ ควบคู่ไปกับการรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางการเมือง จะทำให้ความเป็นประชาคมอาเซียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมการศาสนาจึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ภายใต้โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่เป็นต้นแบบเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไปทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ซึ่งเป็นโครงการที่เป็นนโยบายของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน เห็นความสำคัญและมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดโครงการนี้ให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลักธรรมมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัด ศาสนสถาน ให้เหมาะสมและมีการบริการที่มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของประเทศและของอาเซียน กับทั้งเพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม ของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญ

โดยโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ จะมีการเปิดวัดท่องเที่ยวในทุกภูมิภาคพร้อมกันในเทศกาลวันวิสาขบูชาซึ่งเป็นวันสำคัญของโลก เนื่องจากองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้วันวิสาขบูชา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแห่งสากลโลก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ โดยให้เหตุผลว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นมหาบุรุษผู้ยิ่งให้ความเมตตาต่อมวลมนุษยชาติ เป็นผู้เปิดโอกาสให้ทุกศาสนาสามารถเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาได้ องค์การสหประชาชาติจึงมีมติให้จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เพื่อเผยแผ่หลักธรรม ตลอดจนรักษาประเพณีอันดีงามของพุทธศาสนิกชนโลก โดยจัดให้มีการประชุมพุทธศาสนิกชนทั่วโลก พร้อมกิจกรรมฉลองทั่วโลก และในคราวประชุมชาวพุทธนานาชาติเนื่องในวันวิสาขบูชาโลก เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ที่ประชุมมีมติให้จัดพิธีฉลองวันวิสาขบูชาโลกขึ้นในประเทศไทย โดยให้พุทธมณฑลเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาโลก ทั้งนี้ เพื่อให้ส่วนราชการทั้งภาครัฐและเอกชน องค์การทางพระพุทธศาสนาได้ร่วมใจกันจัดงานวันวิสาขบูชาพร้อมกันทั่วประเทศ ในอันที่จะเผยแผ่หลักธรรมให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งในวันวิสาขบูชา ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ นี้ถือเป็นวันสำคัญ ที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ดำเนินการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชาโลก ประจำปี ๒๕๕๗ ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง ซึ่งจะมีการเปิดวัดท่องเที่ยวบนเส้นทางแสวงบุญทั่วประเทศในโอกาสนี้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการนำร่องให้วัดทั่วประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในทุกภูมิภาคได้ดำเนินการจัดกิจกรรมบุญบนเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญในเทศกาลต่างๆ ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาภายในวัดตลอดปี ให้พุทธศาสนิกชนที่มาท่องเที่ยวในวัดได้รับความสุขทั้งทางกายและใจ
๒. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิตมีศักยภาพในการดำรงรักษาความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดจนมีความพร้อมในด้านพื้นที่ บุคคลและกิจกรรมทางศาสนา ที่จะสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว
๓. เพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยในมิติศาสนา ให้เกิดเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงธรรมะ โดยมีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นวิถีพุทธวิถีพอเพียงบนความพอดี
๔. เพื่อวางระบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญต้นแบบให้กับชุมชน รองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สร้างความเชื่อมโยง และสร้างความเท่าเทียมในการแสวงหาโอกาสบนพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนา
๕. เพื่อบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการสืบสาน สร้างสรรค์ต่อยอดการท่องเที่ยว ในมิติทางศาสนา สร้างเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง
๖. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวแสวงบุญ เป็นกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทั้งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
๗. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวแสวงบุญเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้เข้าใจ เห็นคุณค่าของศาสนา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และนำคุณค่าของศาสนา วิธีคิดที่

เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทยที่ดี อันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี รักในศิลปวัฒนธรรมที่เป็นทุนทางสังคมของคนไทยกลับมาใช้บนเส้นทางบุญ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ถูกทิศทาง

๘. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวแสวงบุญเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตในภูมิภาคกับสาธารณชนภายนอก

เป้าหมาย

- นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ
- วัดในทุกภูมิภาค

แนวคิดในการดำเนินงาน

๑. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

“วัดบนเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา” เป็นเส้นทางบุญที่สำคัญ เปรียบเสมือนกับสะพานที่เชื่อมโยงเส้นทางสายศาสนาไปสู่ประชาชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ไปเยี่ยมชมเข้าใจ และซึมซับงานด้านศาสนาผ่านการปฏิบัติบูชา รวมทั้งยังเป็นเส้นทางสร้างสรรค์อารยธรรมที่ดึงามวิถีชีวิตไทยที่สามารถยกระดับให้เป็นสังคมคุณภาพ โดยเฉพาะหากวัดต่างๆ เปิดโอกาสให้องค์กรต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะ **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** และประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาปี ๒๕๕๗ ผ่านเวทีประชาคมในวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบ และความภาคภูมิใจในศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดึงามของไทยในอดีต ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ ให้อคนในชุมชนร่วมดำเนินการด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่การคิดริเริ่มสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างกระแสสังคม การร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบโครงการ รวมทั้งร่วมสนับสนุนให้การดำเนินงาน ตลอดจนร่วมติดตามประเมินผลโครงการให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อวัดและชุมชน โดยเน้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดความผูกพันทางด้านจิตใจ มีบรรยากาศในการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น มีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความเต็มใจและพร้อมที่จะดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดไป ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ต้องอาศัยการรวมกลุ่มชุมชนที่เข้มแข็งทำให้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของ เกิดความรับผิดชอบร่วมกันและเกิดผลประโยชน์ของกลุ่มในชุมชนร่วมกัน เนื่องจากความเข้มแข็งของกลุ่มเป็นเป้าหมายที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน

๒. การใช้ทุนทางสังคม

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาปี ๒๕๕๗ เป็นโครงการที่เน้นการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในวัดและชุมชนมากมาย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีความคุ้มค่า อาทิ ศาสนสถาน ศาสนบุคคล ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพในชุมชน ภูมิปัญญาไทย มรดกทางวัฒนธรรมไทยอันทรงคุณค่า เช่น อาหารไทย หัตถกรรมไทย ผ้าไหมไทย ศิลปกรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย และยังมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่เป็นมรดกโลก สิ่งเหล่านี้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่มีการถ่ายทอดจากบรรพชนสู่สังคมยุคปัจจุบัน คือความเป็นไทยที่เป็นทุนทางสังคม ที่คนในชุมชนควรจะร่วมกันสืบ

สามมรดกทางวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ให้ดำรงคงอยู่คู่ชาติไทย โดยมารวมตัวกัน ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของวัฒนธรรมที่ดั่งามของสังคมไทย บนความไว้นื้อเชื่อใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความผูกพัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน จนเกิดเป็นพลังในชุมชน ที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนจากทุนทางสังคมเหล่านี้ ให้เข้มแข็งและมีความสงบ ร่มเย็น โดยมีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดไป

๓. การใช้พลังร่วม (synergy) และการบูรณาการ

พลังร่วม หรือพลังสังเคราะห์ หรือการผนึกพลัง หมายถึงปรากฏการณ์ที่พลังหรือของสองอย่างหรือมากกว่ามีปฏิสัมพันธ์กัน (interaction) ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดไม่ถึง และมากกว่าผลที่เกิดจากแต่ละอย่างที่ยแยกกันเกิดขึ้นแล้วนำมารวมกัน อีกนัยหนึ่ง พลังร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ “ องค์กรรวมใหญ่กว่าส่วนประกอบทั้งหมดรวมกัน ” (the whole is greater than the sum of the parts) การมีปฏิสัมพันธ์กัน (interaction) ทางสังคม พลังร่วมหรือพลังสังเคราะห์เป็นความร่วมมืออย่างมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลายกลุ่ม หรือส่วนประกอบต่าง ๆ ขององค์กรหรือของบริษัท ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีกว่าต่างฝ่ายต่างแยกกันทำ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการหลอมรวม (merging) หน่วยงานหลายหน่วยงานเข้าด้วยกัน เพราะจะให้ผลการดำเนินงานมากกว่าที่ต่างฝ่ายต่างทำหรือแข่งขันกัน เพราะเมื่อร่วมกันทำจะเกิดผลลัพธ์ที่นำมาหารแล้วก็จะมากกว่าผลลัพธ์ของแต่ละองค์กรหรือหน่วยงานแยกกันทำ พลังร่วมหรือพลังสังเคราะห์เป็นคำที่ใช้ร่วมกับคำว่า **บูรณาการองค์รวม** เพราะพลังร่วมเป็น คำอธิบายกระบวนการหรือปรากฏการณ์ของการบูรณาการและผลที่เกิดจากการดำเนินการหรือจัดการอย่างเป็นองค์รวม

บูรณาการ (integration) ตามรากศัพท์มาจากคำว่า บูรณะ แปลว่าทำให้เต็ม ทำให้สมบูรณ์ การทำให้สิ่งที่ขาดอยู่ให้สมบูรณ์ การนำหน่วยย่อยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์อิงอาศัยกันผสมกันเข้าอย่างกลมกลืน สมดุลลงตัว สามารถดำรงอยู่และดำเนินไปได้ในภาวะที่เป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่ครบถ้วนสมบูรณ์ บูรณาการหรือกระบวนการ ทำให้สมบูรณ์ อาจเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา การพัฒนางานศาสนาเพื่อตอบสนองชีวิตตอบสนองชุมชนและสังคมซึ่งเป็นองค์รวมที่แบ่งแยกมิได้ การนำชีวิต นำคนนำชุมชนและความเป็นจริงเป็นเป้าหมายหรือเป็นตัวตั้งจึงต้องหาวิธีการที่ตอบสนองแบบบูรณาการจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริงนั้น การพัฒนาแบบบูรณาการก็ได้เน้นแต่เพียงการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่นำชีวิตของคนและชุมชนเป็นเป้าหมาย ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงและแก้ปัญหาได้อย่างรอบด้าน แผนพัฒนาวัดท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญที่ดีจึงเป็นแผนบูรณาการที่ผสานเอาเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน ให้ดำเนินไปอย่างกลมกลืนและสมดุล การวัดการพัฒนาเช่นนี้จึงเป็นการวัดคุณภาพชีวิต วัดด้วยความสุขมากกว่าตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น **การผนึกพลังในชุมชน** เพื่อร่วมกันดำเนินการให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมะ แบบบูรณาการทุกภาคส่วนของชุมชนย่อมเกิดพลังที่ทรงอำนาจที่จะสามารถขับเคลื่อนเส้นทางแสวงบุญที่มีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมะที่สำคัญ นอกจากจะช่วยให้วัดมีบทบาทต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ยังช่วยให้สังคมมีที่พึ่งทางใจมีความสงบสุขที่แท้จริง ตลอดจนยังสามารถสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นองค์รวม คือไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางเศรษฐกิจ ตัวเลขรายได้ การผลิต การบริโภค แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

วัฒนธรรม สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ระบบคุณค่า ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนไม่เน้นการแข่งขัน แต่เน้นให้ความสำคัญกับความร่วมมือ ไม่มีการผูกขาด เพราะชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ไม่ก่อให้เกิดความรวยกระจุกความจนกระจาย ตัวชีวิตเศรษฐกิจชุมชน ไม่ใช่เพียงตัวเลข แต่ผสมผสานกับตัวชีวิตทางสังคม ตัวชีวิตการอยู่เย็นเป็นสุขของผู้คนในชุมชน

๔. การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนา

เศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า ๔๐ ปี และเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้อยู่รอดและอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ “ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกินมีใช้ ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการ ที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้น มั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ” (พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

หลักของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางสายกลาง คือ พอประมาณ ไม่ใช่อวดอยากขาดแคลน เป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน มั่นคง และมีคุณธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน ไม่ใช่มีมากเกินไป ไม่อยู่ในความฟุ้งเฟ้อและความประมาท มีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เศรษฐกิจพอเพียงมิได้หมายความว่าต้องทำกินทำใช้เองทั้งหมด หากแต่ทำได้เพียงหนึ่งในสี่ก็เพียงพอ แต่มีการจัดการที่ดี เริ่มจากการพึ่งตนเองระดับครอบครัวไปสู่ระดับชุมชนจนเครือข่าย ทำงานเป็นองค์กรชุมชน เป็นสหกรณ์ และไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงระดับชาติ จากเศรษฐกิจพื้นฐานไปสู่เศรษฐกิจแบบก้าวหน้า ทำธุรกิจการค้าอยู่ในโลกที่มีการแข่งขันได้อย่างมั่นคง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่การถอยหลังกลับไปอยู่ในยุคโบราณไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจยังชีพ (subsistence economy) ซึ่งผู้คนหาอยู่หากินกับธรรมชาติ ไม่มีการสะสม ซึ่งวันนี้เป็นไปได้เพราะสังคมได้เปลี่ยนไป ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ก็หมดไป แต่เศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นการสืบทอดคุณค่าของอดีต ที่สามารถจัดการชีวิตและพึ่งพาตนเองได้ สืบทอดคุณธรรม

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเน้นการคิดใหม่ และจัดการใหม่ ต้องอาศัยความรู้ ความระมัดระวัง อาศัยวิชาการในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน เศรษฐกิจพอเพียงเป็น**เศรษฐกิจคุณธรรม** เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต (ดร.เสรี พงศ์พิศ)

เศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิต ทั้งนี้ทุกฝ่ายในชุมชนต้องได้รับประโยชน์จากการพัฒนา ในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการใช้ “คน” เป็นเป้าหมายและเน้น “การพัฒนาแบบองค์รวม” หรือ “การพัฒนาแบบบูรณาการ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยใช้ “**พลังทางสังคม**” ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของกลุ่มเครือข่ายหรือประชาสังคม กล่าวคือเป็นการผนึกกำลังทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเส้นทางแสวงบุญที่มีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมะที่สามารถสร้างสังคมคุณธรรมและเศรษฐกิจคุณธรรมไปพร้อมกัน

ประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับ

ต่อสังคมและประเทศชาติ

๑. เป็นการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน ทำให้วัดและศาสนสถานเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชีวิตมีศักยภาพในการธำรงรักษาความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดจนมีความพร้อมในด้านพื้นที่ บุคคลและกิจกรรมทางศาสนา ที่จะสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

๒. เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ให้เกิดทางเลือกตามรสนิยมใหม่ที่นักท่องเที่ยวต้องการความสุขทั้งทางกายและใจไปพร้อมกัน เกิดเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้มิติทางศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โบราณสถานและวัดเป็นฐานในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

๓. ได้มีระบบการบริหารจัดการ เส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญต้นแบบที่มีประสิทธิภาพ รองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงธรรมะของสังคม สร้างความเชื่อมโยง และสร้างความเท่าเทียมในการแสวงหาโอกาสบนพื้นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนา

๔. เกิดการบูรณาการความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการสืบสาน สร้างสรรค์ต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยว ในมิติทางศาสนา ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ ไม่ต้องไปขายแรงงานต่างถิ่น เป็นการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๕. สร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในชุมชนและผู้แสวงบุญ จากการเตรียมความพร้อมที่ดีในการจัดการการท่องเที่ยวโดยวัดและชุมชน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน ตลอดจนมีใจรักการบริการในการต้อนรับนักท่องเที่ยว สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

๖. ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของวัดบนเส้นทางแสวงบุญ เป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและทั่วโลก เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียง ทั้งระดับชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ นอกจากนี้เป็นการเผยแพร่กิจกรรมปฏิบัติธรรมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลให้คนในชุมชนรู้จักหวงแหน และรู้คุณค่าของศาสนาและวัฒนธรรมไทย

๗. เป็นการสร้างวัดให้มีบทบาทต่อการท่องเที่ยวและมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรงเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ประโยชน์ทางอ้อมเพื่อบริการชุมชนด้วย

๘. เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวแสวงบุญซึ่งเป็นพื้นฐานที่ศาสนิกชนต้องการ และยังเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีและสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษยชาติ มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชนในชาติ และนานาชาติ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกันและกัน เป็นการปูทางไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาติ

ต่อประชาชน

๑. ได้ประกอบศาสนกิจที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ซึ่งจะเป็นความทรงจำที่ดีสำหรับตนเองและครอบครัว เป็นการสร้างบุญสร้างกุศลจากประสบการณ์ตรง คือ ได้ถวายภัตตาหาร สังฆทาน ได้ประพฤติธรรม (สวดมนต์ ไหว้พระ ถือนิมนต์) ได้ฟังธรรมตามกาล (ได้ฟังเทศน์ ฟังธรรม) ได้เห็นสมณะผู้ทรงศีล (ที่น่ากราบไหว้) ได้สนทนาธรรม (กับพระคุณเจ้าหรือเพื่อนร่วมเดินทางอื่นๆ) ได้ทำบุญตามวัดต่างๆตามกำลังศรัทธา ที่จะร่วมทำนุบำรุงรักษา พัฒนาวัด เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นมงคลของชีวิต

๒. ได้พบบุคคลต้นแบบที่ดีงาม ได้พบบัณฑิตผู้มีความรู้ทางธรรม ได้บูชาคนที่ควรบูชา(พระคุณเจ้า พระสงฆ์) ได้พบกับพระภิกษุสงฆ์ ได้ศึกษาแนวคิด การดำรงชีวิตที่ดีงามของผู้ทรงศีลซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตได้

๓. ได้ฝึกจิตให้ไม่หวั่นไหวกับสรรเสริญ-นินทา, สุข-ทุกข์, ลาภ-เสื่อมลาภ, ยศ-เสื่อมยศ ทำให้จิตไม่เศร้าโศก ไม่มัวหมอง มีจิตที่อ่อนเฝ้าผ่องใส สามารถเข้าถึงพระนิพพาน ได้พบความสุข ที่แท้จริง

๔. ได้ฝึกวินัยในตัวเองให้รู้จักระวังตัว ควบคุมตัว รู้จักเด็ก-ผู้ใหญ่ รู้จักเชื่อฟังผู้ใหญ่ วางตัวได้เหมาะสม มีสัมมาคารวะ อุตสาหะพยายาม อดทนต่อสิ่งต่างๆ ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของหมู่คณะ

๕. ได้พัฒนาคุณภาพชีวิต คือ รู้จักใช้ชีวิตและทรัพย์สินอย่างถูกต้องและคุ้มค่า พอเพียง รู้จักพัฒนาตัวเอง และอาชีพ รู้จักคิด ปรับตัว แก้ปัญหา มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม ขยันรักงานสูงส่ง มีความสามัคคี รักครอบครัว รักหมู่คณะ และรักประเทศชาติ

๖. ได้สร้างรอยยิ้มให้เพื่อนมนุษย์ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่พบแต่สิ่งสวยงามของวัดหรือศาสนสถาน พบธรรมะที่บริสุทธิ์และยังได้ช่วยสร้างรอยยิ้มจากการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ ตามกำลังซื้อของผู้แสวงบุญ ทำให้ชาวบ้านเกิดรอยยิ้มที่สดใส และมีความสุขจากการแบ่งปันของผู้แสวงบุญที่มีจิตเอื้ออาทร

๗. ได้สัมผัสวิถีแห่งบุญ ผ่านคลายความเครียดต่างๆ บนเส้นทางแสวงบุญซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่สร้างขวัญและกำลังใจ จากความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดนั้นๆ ตลอดจนช่วยผ่อนคลายความเครียดให้แก่ผู้แสวงบุญ

๘. ได้เปิดโลกทัศน์ ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญมีทัศนคติที่กว้างไกล รวมทั้งได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้มีความสุขทางใจ

บทที่ ๒

การดำเนินงานโครงการ

การเตรียมความพร้อมของวัด : แหล่งสร้างบุญ สร้างสุขที่แท้จริง

แนวโน้มของการท่องเที่ยวของไทย ยังคงมีความเข้มแข็ง และมีความเติบโตขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง ในหลายๆ พื้นที่ สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยมีจุดเด่นอันงดงามยิ่งของไทย คือ ความสวยงาม อ่อนโยนยิ้มแย้มจริงใจของคนไทย ซึ่งเป็นสุนทรียภาพที่มีอยู่ไม่เสื่อมคลาย นักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับความเป็นไทย จึงประทับใจ นอกจากนี้ ไทยยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attraction) ซึ่งหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์ สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่น วัด ศาสนสถาน โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม ดังนั้น เพื่อขยายฐานตลาดให้กว้างขึ้น ไม่เพียงเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่จะต้องขยายไปสู่นักท่องเที่ยวคนไทยในภูมิภาคอื่นๆ เพิ่มขึ้น จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องปรับตัว เร่งสร้างภาพลักษณ์ในบริบทที่เป็นอัตลักษณ์ของตน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการจดจำ ประทับใจและเห็นประโยชน์จากกิจกรรมทางศาสนาและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของไทยที่มีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

ด้วยความคาดหวังที่จะให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น วัดท่องเที่ยวที่เมตตาได้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ กับกรมการศาสนา จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมะอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการจัดระบบการท่องเที่ยวบนเส้นทางแสวงบุญและจัดกิจกรรมบุญ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประจำปี ๒๕๕๗ อาทิ วันวิสาขบูชา เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในเส้นทางแสวงบุญที่มีคุณค่าต่อพุทธศาสนิกชน โดยวัดที่เข้าร่วมโครงการควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ด้านสถานที่ของวัด

เพื่อให้ผู้แสวงบุญหรือนักท่องเที่ยวที่มาร่วมกิจกรรมบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา เกิดความรู้สึก สงบร่มรื่น มีความสุข ประทับใจ และมีศรัทธาที่จะมาวัดนี้อีกในโอกาสต่อไป โดยดำเนินการ

- จัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เรียบง่าย มีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ มีความสะอาด ร่มรื่นและงดงามตามธรรมชาติ โดยอาจปรับสภาพแวดล้อมตามศักยภาพของวัดให้ตรงตามอารยสถาปัตย์ (Universal Design) เพื่อรองรับคนพิการหรือผู้สูงอายุให้สามารถ “เข้าถึง” และ “ใช้ประโยชน์ได้” ด้วยความสะดวก ปลอดภัย สอดคล้องกับกติกาสากลของโลกปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยคงรักษาสีเขียวที่ร่มรื่นที่ดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

- จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดตามบทบาทหน้าที่ เป็น ๓ เขต คือ (๑) เขตพุทธาวาส เป็นพื้นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญ (๒) เขตสังฆาวาส เป็นพื้นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร และ (๓) เขตธรณีสงฆ์หรือเขตสาธารณะไว้บริการชุมชน เป็นพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่ตั้งของอาคาร สิ่งก่อสร้างและกิจกรรมที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยว เป็นสถานที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญ

- จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด เป็นพื้นที่สำหรับเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจนแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดให้มีพระสงฆ์หรือบุคลากรของวัดอยู่ประจำไว้บริการชี้แนะนักท่องเที่ยวที่มาวัด ในลักษณะเป็นจุดศูนย์กลางของวัด เพื่อดำเนินการต้อนรับ(Reception) หรือลงทะเบียนการเข้าพัก หรือการให้ข้อมูล ซึ่งคนไทยเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดังสำนวนสุภาษิตไทยที่ว่า "เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ" การต้อนรับนักท่องเที่ยวดุจญาติมิตรจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่นและประทับใจ

- จัดให้มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัด แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญภายในวัดเพื่อแสดงจุดที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญไม่ควรพลาดชม

- จัดสถานที่พัก ในกรณีที่วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ควรคำนึงถึงความสะดวก ปลอดภัย มีห้องน้ำ(The Bathroom)ที่สะอาดและมีมาตรฐาน มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก แสงสว่างสามารถส่องเข้าถึง ปราศจากความชื้นไม่มีกลิ่นอับ ภายในห้องพักต้องได้รับการทำความสะอาดเป็นประจำ

- จัดให้มีห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ เนื่องจากเป็นสถานที่ๆ ใช้ร่วมกันของนักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญคือ ความสะดวก จะต้องมีการดูแลรักษาและทำความสะอาดอยู่เป็นประจำและสม่ำเสมอ

- จัดหาถังขยะและจัดระเบียบสถานที่ทิ้งขยะให้เพียงพอและเหมาะสม

- จัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เหมาะสมกับสภาพของวัดและการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ห้องอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ห้องรับแขก ห้องสนทนาธรรม

- จัดให้ มีป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งป้ายประชาสัมพันธ์เหล่านี้ต้องให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของวัดที่เก่าแก่ หรือบรรยากาศแบบโบราณ

๒. ด้านบุคลากรของวัด

ด้วยความเมตตาของท่านเจ้าอาวาสที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งวัดได้มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรทุกฝ่ายของวัดเพื่อให้การต้อนรับและช่วยกันสอดส่องดูแล อำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่ นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญอย่างทั่วถึงด้วยอัธยาศัยไมตรีที่อบอุ่นและจริงใจ โดยวัดจะดำเนินการ ดังนี้

- แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด เพื่อให้ง่ายต่อการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม เช่น การจัดสถานที่ การอำนวยความสะดวก การบริการผู้ที่เข้ามาทำบุญหรือท่องเที่ยว การจัดวางโปรแกรมต่างๆสำหรับนักท่องเที่ยว

- จัดให้มีพระคุณเจ้าหรือบุคลากรภายในวัดจำนวน ๑-๒ รูป/คน ประจำ“ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด”ทำหน้าที่โฆษกประชาสัมพันธ์งานของวัด บอกกล่าวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางศาสนา ในเทศกาลต่างๆ แนะนำเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด ซึ่งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัดนี้ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการการ

ท่องเที่ยวของวัด เพราะหากบุคลากรของวัดหรือผู้มีจิตอาสาทำหน้าที่ให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ออบอุ่น จริ่งใจ ซึ่งจะเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำและบอกต่อ

- เปิดโอกาสให้บุคลากรภายในวัดที่เป็นศิษย์วัดหรือบุคคลภายนอก(เด็กเยาวชน นักศึกษาในสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน/องค์กร ผู้สูงวัย) **ผู้มีจิตอาสา** มาช่วยดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวภายในวัด ร่วมกับ พระคุณเจ้าที่รับผิดชอบโครงการนี้ ตลอดจนคอยให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญที่มาเที่ยวชมวัดเป็น หมู่คณะด้วยอัธยาศัยไมตรีที่เป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสให้ความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว

- **พัฒนาบุคลากรของวัด**ในด้านการท่องเที่ยวแสวงบุญ เช่น การจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ แก่พระสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัด หรือเด็ก เยาวชนผู้มีจิตอาสาจะมาเป็นมัคคุเทศก์น้อย การอบรมในเรื่องการ ให้บริการที่ดีซึ่งสามารถฝึกฝนให้เกิดขึ้นจนเป็นนิสัยของการเป็นผู้ให้บริการที่ดีได้ โดยอาศัยความตั้งใจจริง และความมุ่งมั่นประกอบกัน ตลอดจนพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัด โดยยึดหลักกัลยาณมิตร ๗ ได้แก่ (๑) ทำ ตนให้เป็นที่รัก (๒) ทำตนให้เป็นที่น่าเคารพ (๓) นำเจริญใจชวนให้ระลึกถึง (๔) รู้จักพูดและให้คำแนะนำที่ดี (๕) อดทนต่อถ้อยคำตำหนิพร้อมที่จะรับฟังและนำไปปฏิบัติ (๖) สามารถอธิบายเรื่องราวที่ยุ่งยากลุ่มลึกให้เข้าใจอย่าง ง่ายดายและ (๗) ไม่ชักนำหรือชักจูงในทางเสื่อมเสีย โดยในระยะยาว อาจจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ การท่องเที่ยวให้แก่คณะทำงานฯ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกระดับได้มีความรู้ ความเข้าใจ โดยเชิญหน่วยงานภาครัฐ หรือ สถาบันอุดมศึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาให้ความรู้ หรือใช้วิธีการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการ การท่องเที่ยวจากชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะคล้ายคลึงกันและประสบความสำเร็จในการจัดการ

- **สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวในวัด** ควรมีการเตรียมความพร้อมและสร้างความ เข้มแข็งให้กับบุคลากรภายในวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีอย่างแนบแน่น โดยให้มิชชาบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการตัดสินใจ โดยรณรงค์ให้ช่วยกันคิด ทำ ปรับเปลี่ยนสิ่งที่ดี ๆ ให้ เกิดขึ้น ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ชี้ให้คนในชุมชนได้รับรู้ ชิมชั้บ พร้อมเกิดความหวงแหนสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นและร่วมกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของวัดและในระยะยาวอาจมี การยกย่อง ชมเชย หรือมอบรางวัลให้กับคนในชุมชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้มีจิตอาสาช่วยงานวัด อย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ

- **สร้างสังคมจิตอาสา** ในระยะยาว วัดควรปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้มีสำนึกรักวัด รักท้องถิ่นและ มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง สืบค้น องค์ความรู้ ประวัติความเป็นมาของบุคคล ชุมชน และมรดกทางภูมิปัญญาและทางวัฒนธรรมชุมชน จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม เป็นทีม บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดีและรับประโยชน์ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิรู้ ภูมิธรรม ที่ หลากหลายของคนในท้องถิ่นสู่อนุชนอย่างมีจุดมุ่งเน้นสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีสำนึกจิตอาสาในการรักษาสืบทอดมรดก วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ยั่งยืน

- **สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของวัด** ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวของวัด นอกจากจะเกิด จากความร่วมมือของพระคุณเจ้าภายในวัด ความร่วมมือของคนในชุมชนและความพร้อมของวัดแล้ว การประสาน ความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับวัดอื่นๆ และการช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อการท่องเที่ยวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดการการ

ท่องเที่ยวของวัดประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวของวัด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการร่วมกันทั้งภายในและภายนอกวัดเพื่อเป็นการเชื่อมโยงและขยายผลการดำเนินงานไปสู่กลุ่ม/ชุมชน/วัดอื่นๆ ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวแสวงบุญทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน

- ◆ ระดับภายในชุมชน ได้แก่ การประสานความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน ตลอดจนกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชน นอกจากนี้หน่วยงานราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ภายในชุมชนก็สามารถร่วมเป็นเครือข่ายได้

- ◆ ระดับภายนอกชุมชน ได้แก่ การประสานความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน ซึ่งจะเป็นเครือข่ายที่ขยายวงกว้างขึ้น มีกลุ่มหรือสมาชิกที่มาร่วมเป็นเครือข่ายหลากหลายมากขึ้น ซึ่งเครือข่ายระดับภายนอกชุมชนนี้สามารถพัฒนาไปถึงระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศได้

- **พัฒนาการท่องเที่ยวของวัดให้ยั่งยืน** ในระยะยาวการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดจะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยวัดร่วมกับชุมชน ให้ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ ชุมชนต้องมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน คนในชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเอง เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยจะต้องไม่ทอดทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมเดิม การมีชุมชนที่เข้มแข็ง มีผู้นำที่ดี มีการจัดการที่เป็นระบบ จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของวัด ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี หรือวัฒนธรรม ศูนย์การเรียนรู้ที่รวบรวมสิ่งมีค่าของชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ ผลิตภัณฑ์ สินค้าชุมชนที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนมีกิจกรรมที่แสดงถึงวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้และสร้างความบันเทิงใจให้กับนักท่องเที่ยว ผสมผสานกันอย่างลงตัว ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดเกิดความยั่งยืนตลอดไป

๓. ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด

วัดเป็นศูนย์กลางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยม โดยในปัจจุบันวัดยังมีส่วนสัมพันธ์กับชุมชน มีการถ่ายทอดศาสตร์และศิลป์แก่ชุมชน ด้านการศึกษาทางโลกและทางธรรมเพื่อการดำรงชีวิตและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีชุมชน พัฒนาจิตใจคนในชุมชน สร้างคนดีมีคุณธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์ปฏิบัติการ สร้างสรรค์พลิกฟื้นค่านิยมคุณธรรมของสังคมไทยในอดีตกลับคืนมา สร้างสังคมเข้มแข็งที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมอย่างยั่งยืนครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ดังนั้น วัดที่เข้าร่วมโครงการฯ นอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แล้วยังเป็นแหล่งบ่มเพาะคนดีให้สังคม จากการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่คู่ขนานไปกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแสวงบุญเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญโดยวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ จะดำเนินการ ดังนี้

- เปิดพระอุโบสถ หรือ พระวิหาร ให้พุทธศาสนิกชนได้ไปไหว้พระทำบุญและปฏิบัติศาสนกิจในทุกเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิ ในเทศกาลวันวิสาขบูชา ในระหว่างวันที่ ๑๓-๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗

- จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมบุญที่เรียบง่าย ซึ่งจัดเป็นประจำอยู่แล้ว โดยมีพระคุณเจ้านำสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนา เทศนาธรรม ให้ศีลให้พร ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เป็นการสร้างบุญกุศลให้เกิดขึ้นกับตนเอง ตลอดจนสามารถแผ่เมตตาให้กับบรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายได้อีกทางหนึ่งด้วย

- จัดกิจกรรมสร้างจุดสนใจหรือสร้างกระแสความสนใจให้กับพื้นที่ โดยวัดอาจร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนและต่อความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ในเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น “ไหว้สาครูบา ๒ แผ่นดิน” “รวมใจไหว้พระธาตุพนม” “รวมใจนมัสการพระธาตุศรีสองรัก” และมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มาร่วมในพิธีหรือกิจกรรมเหล่านี้ รวมทั้งเกี่ยวข้องในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดนั้นๆ

- จัดกิจกรรมให้การอบรมเจริญปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นกรรมฐานที่มุ่งอบรมปัญญาเป็นหลักหรือสมถกรรมฐานซึ่งมุ่งบริหารจิตเป็นหลัก การปฏิบัติธรรมนี้ย่อมมีประโยชน์มาก ทำคนให้ฉลาด เพราะจะรู้จักทั้งบุญดีและปรกติเป็นอยู่อย่างดี ละเอียดยรอบคอบมากขึ้น ทำคนให้มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม

- จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตเป็นพิเศษที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว อาจเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว เป็นกิจกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแสดงถึงประเพณีวัฒนธรรมที่สวยงาม มีเอกลักษณ์โดดเด่นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชื่นชมและอยากกลับมาเยือนวัดอีกโดยวัดร่วมกับคนในชุมชนที่เห็นคุณค่าและความสำคัญในมรดกภูมิปัญญาของตนเอง และมีความประสงค์ที่จะคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ในวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนท้องถิ่นให้ดำรงอยู่

- จัดเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด โดยมีพระสงฆ์หรือมัคคุเทศก์นำชมศาสนสถาน หรือ โบราณสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด โดยมีการสอดแทรกหลักธรรมในระหว่างการนำชมวัด

๔. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวในวัด

วัดที่เข้าร่วมโครงการฯ ควรนำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในวัด โดยเน้นจุดสนใจของสถานที่ เป็นหลัก ส่วนอื่นๆที่ไม่ใช่จุดเด่นของวัดจะเป็นส่วนเสริมการท่องเที่ยวเท่านั้น ให้นำจุดเด่นของวัดที่เป็นการท่องเที่ยว ที่ไม่ซ้ำซาก มาจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแสวงบุญภายในวัด อาจแบ่งเป็นแต่ละTrip ให้ชัดเจน ให้สอดคล้องกับความต้องการและมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและระยะเวลาที่ใช้ จะทำให้การท่องเที่ยวมีความหลากหลายยิ่งขึ้นไม่น่าเบื่อ และเพลิดเพลินกับการท่องเที่ยวอย่างสุขใจ ทั้งนี้ เพื่อให้มีโปรแกรมที่ชัดเจนสามารถนำไปทำการประชาสัมพันธ์แต่เนิ่นๆซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวในการวางแผนมาท่องเที่ยวที่วัดตามช่วงเวลาที่มิโดยวัดควรดำเนินการ ดังนี้

- จัดประชุมคณะทำงานของวัด เพื่อร่วมกันระดมสมองกำหนดเป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัดตามระยะเวลาที่มีของนักท่องเที่ยว เช่น ถ้ำมาวัด ๑ ชั่วโมง มาวัด ๒ ชั่วโมง มาวัด ๑ วัน โดยวัดควรวางโปรแกรมการท่องเที่ยวแสวงบุญภายในวัด ให้เหมาะสมกับเวลาที่มีของนักท่องเที่ยว

- กำหนดจุดหรือเส้นทางที่จะไปท่องเที่ยวภายในวัดตามลำดับก่อนหลัง โดยแสดงไว้ที่แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์เส้นทางเป็นภาพรวม โดยกำกับหมายเลข จุดที่ ๑ จุดที่ ๒ จุดที่ ๓ จุดที่ ๔ และจุดที่ ๕ จากนั้นก็ให้ตั้งป้ายกำกับหมายเลขไว้ตามตำแหน่งต่างๆ ณ สถานที่ที่จะไปเยี่ยมชม เช่น ในป้ายประชาสัมพันธ์เส้นทางที่เป็นภาพรวม บอกว่า ๑.ให้ไปสักการะพระพุทธร.... ณ พระอุโบสถ ๒.ให้ไปสักการะหลวงพ่อทวด ณ พระวิหาร เป็นต้น จากนั้นก็มีแผ่นป้ายหมายเลข ๑ ไปวางไว้ที่หน้าพระอุโบสถ หมายเลข ๒ ไปวางไว้ที่หน้าพระวิหาร เป็นต้น

- จัดทำเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบล่วงหน้าและมีโอกาสเลือกตัดสินใจที่จะมาท่องเที่ยวได้ตามความเหมาะสมกับระยะเวลาที่มี

(ตัวอย่าง) ปฏิทินกิจกรรมของวัด.....ประจำปี ๒๕๕๗

เดือน	วันที่	กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา/เทศกาล / ประเพณี
กุมภาพันธ์	๑๔	ตักบาตร/เทศน์/ปฏิบัติธรรม/เวียนเทียน/อื่นๆในวันมาฆบูชา
มีนาคม	๑๐ – ๑๒	จัดปฏิบัติธรรม รุ่นที่ ๑ (หลักสูตร ๒ คืน ๓ วัน)
เมษายน	๑๒-๑๕	งานประเพณีมหาสงกรานต์
พฤษภาคม	๑๓	ตักบาตร/เทศน์/ปฏิบัติธรรม/เวียนเทียน/อื่นๆ ในวันวิสาขบูชา
มิถุนายน	๒๑ – ๒๓	จัดปฏิบัติธรรม รุ่นที่ ๒ (หลักสูตร ๒ คืน ๓ วัน)
กรกฎาคม	๑๑	ตักบาตร/เทศน์/ปฏิบัติธรรม/เวียนเทียน/อื่นๆ ในวันอาสาฬหบูชา
สิงหาคม	๑๑-๑๓	จัดปฏิบัติธรรม รุ่นที่ ๓ (หลักสูตร ๒ คืน ๓ วัน)
กันยายน	๑๕-๑๗	จัดปฏิบัติธรรม รุ่นที่ ๔ (หลักสูตร ๒ คืน ๓ วัน)

- ให้มีการระบุถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขในการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในวัดไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้วย เนื่องจากการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในวัด บางวัดอาจมีการปฏิบัติตนที่ค่อนข้างเฉพาะ เช่น วัด โบราณสถาน โดยกำหนดเงื่อนไขในเรื่องการแต่งกาย กิริยามารยาท จำนวนนักท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวในวัดสามารถรองรับได้ต่อครั้ง ตลอดจนการปฏิบัติอื่นๆ ที่จำเป็น เพื่อให้นักท่องเที่ยวจัดเตรียมตัวเองให้เหมาะสมก่อนการเดินทางมาท่องเที่ยวในวัด

- ให้มีการจัดโปรแกรมกิจกรรมของวัด หรือของชุมชนที่โดดเด่น เพื่อเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน และสร้างความทรงจำให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว โปรแกรมกิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่สามารถถ่ายทอดหรือสะท้อนถึงภูมิปัญญาและลักษณะเฉพาะของวัดหรือของชุมชนได้เป็นอย่างดี

๕. ด้านการประชาสัมพันธ์ของวัด

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ข่าวสารไร้พรมแดน การโฆษณาประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญในการที่จะเผยแพร่ข่าวสารที่ถูกต้องให้เข้าใจตรงกันและถือเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่เว้นแม้แต่งานด้านศาสนา ซึ่งวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ ควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและเอกชน ดำเนินการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ควรเลือกใช้สื่อที่สามารถนำเสนอและสื่อความหมายที่ต้องการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของวัด ควรจัดทำในรูปแบบต่างๆ ทุกช่องทาง และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์บางประเภท วัดสามารถจัดทำได้ด้วยตนเอง แต่บางประเภทอาจจำเป็นต้องประสานขอความช่วยเหลือ/สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลการท่องเที่ยวของวัดที่ถูกต้องเพื่อยึดครองจิตใจและความนิยมชมชอบจากประชาชน การประชาสัมพันธ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของวัด เพื่อให้ นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญ ได้มีโอกาสตัดสินใจเลือกเดินทาง

ไปพักผ่อนศึกษาหาความรู้และแสวงบุญจากกิจกรรมทางศาสนาของวัด ตามความพอใจและตามสภาพฐานะที่จะอำนวยของแต่ละบุคคล โดยวัดควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ ดังนี้

- จัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์หรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด โดยมีพระสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัดอยู่ประจำ ๑-๒ รูป/คน เพื่อทำหน้าที่เป็นโฆษกพูดประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาของวัด และโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญของกรมการศาสนาที่ร่วมกับวัด ทางเครื่องกระจายเสียงของวัด ตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่วัดมีการจัดงานเทศกาลประจำปี หรือวันสำคัญทางศาสนาหรือวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนคอยให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวถึงโปรแกรมการท่องเที่ยวแสวงบุญภายในวัดหรือปฏิทินการท่องเที่ยวของวัดที่ได้จัดเตรียมไว้ทั้งปี
- มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญของวัดหรือของกรมการศาสนาหรือกิจกรรมของวัดในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา หรือเทศกาลสำคัญ ทางเสียงตามสาย หรือหอนกระจายข่าวของชุมชนหรือวิทยุชุมชน เพื่อเชิญชวนชาวบ้านในพื้นที่ ผู้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้มาร่วมเป็นเจ้าภาพต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยการพร้อมใจกันแต่งกายด้วยชุดขาวทั้งชุมชน มาช่วยวัดจัดกิจกรรมทางศาสนาและนำนักท่องเที่ยวเดินชมวัด ตามเส้นทางแสวงบุญภายในวัดอย่างยิ้มแย้มแจ่มใส
- จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ อาทิ แผ่นพับแนะนำกิจกรรมหรือสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดแบบง่ายๆ อาจบอกกล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัด ลักษณะทางกายภาพของวัด ประเพณีที่สำคัญของวัด สถานที่ท่องเที่ยวในวัดและกิจกรรมการท่องเที่ยว ปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัดตลอดทั้งปี วัฒนธรรมของชุมชน เช่น การแต่งกาย การบริโภคอาหาร ภาษา ความเชื่อ การเดินทาง เป็นต้น
- จัดทำป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ติดตั้งที่หน้าวัด

(ตัวอย่าง) ป้ายประชาสัมพันธ์ที่ติดตั้งที่หน้าวัด

ขอเชิญพุทธศาสนิกชนร่วมกิจกรรม

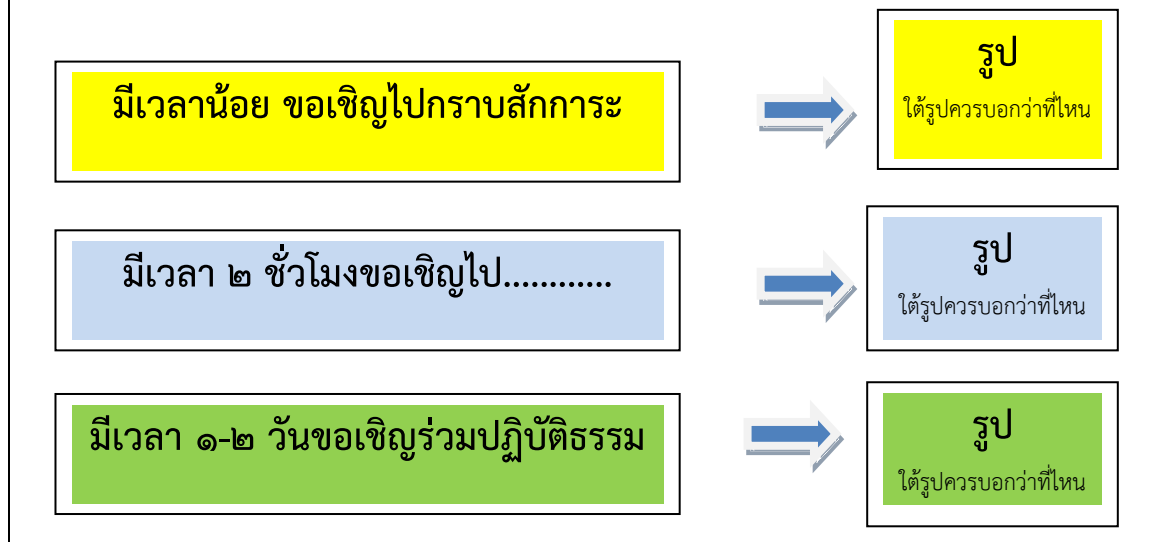
“ ช่วงหนึ่งของชีวิตที่งดงาม....บนเส้นทางบุญทั่วไทย”
 ณ วัด.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ
 ในมิติทางศาสนา ปีงบประมาณ ๒๕๕๗
 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด.....

- จัดทำป้ายไวนิล เป็น “ปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี” เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวแสวงบุญได้รับทราบว่าทางวัดจะมีกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญในช่วงเวลาใด ที่น่าจะมาท่องเที่ยวในช่วงนั้น
- จัดทำป้ายไวนิล เป็นแผนผัง/แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญไม่ควรพลาดชม

(ตัวอย่าง) แผนผังเส้นทางท่องเที่ยว

วัด.....อำเภอ.....จังหวัด.....

- จัดทำป้ายบอกทางภายในวัดให้ชัดเจนหรือป้ายแนะนำวัด
- จัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดที่ถูกต้องในระบบสารสนเทศ รวบรวมให้เป็นหมวดหมู่ และจัดทำเป็นองค์ความรู้ของชุมชน สำหรับใช้ประโยชน์ในการจัดการการท่องเที่ยวและเผยแพร่ให้แก่นักท่องเที่ยว
- จัดเว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวของวัด โดยใช้ภาพประกอบที่สวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจ อาจมีระบบการแจ้งจองการมาเที่ยวชม และมีกระดานสนทนาเพื่อให้ผู้เข้าชมเว็บไซต์ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้

๖. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว(Integrating Tourism into Planning)

วัดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ แต่ต้องประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหลายส่วน เพื่อเป็นการขอความรู้ ข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการขอรับความช่วยเหลือในด้านงบประมาณ ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด หน่วยงานที่วัดควรต้องเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของจังหวัด ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กรมศิลปากร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. หรือเทศบาล) ตลอดจนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งจะต้องให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาจังหวัด เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวของวัดจะมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

๗. ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในวัด

เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในวัด ดังนี้

- ❖ **ร่วมเรียนรู้** เริ่มตั้งแต่ การร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวในวัด ร่วมศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ❖ **ร่วมวางแผนและตัดสินใจ** เช่น การร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการจัดการการท่องเที่ยวในวัดในด้านต่างๆตามศักยภาพของวัดนั้นๆ
- ❖ **ร่วมดำเนินการ** เช่น การร่วมจัดกิจกรรม ร่วมให้การต้อนรับ ร่วมในบทบาทที่วัดมอบหมายให้ดำเนินการในการจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด เป็นต้น
- ❖ **ร่วมติดตามประเมินผล** เช่น การร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด ร่วมเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของวัดตามแผนปฏิบัติการของวัดให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
- ❖ **ร่วมรับประโยชน์** ผลประโยชน์ที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยวในวัดไม่จำเป็นต้องเป็นผลประโยชน์ในรูปของเงินตราเท่านั้น อาจเป็นเรื่องของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี การมีความสุขกับการได้ช่วยเหลือวัดและชุมชนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวหรือผู้แสวงบุญ เป็นต้น

วัดในโครงการของกรมการศาสนาตามเส้นทางแสวงบุญ

จากการที่กรมการศาสนา ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิตินศาสนา ปี ๒๕๕๗ เพื่อฟื้นฟู ปรับปรุง และพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินศาสนาให้คงเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยมีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางแสวงบุญที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติ ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้มาเยี่ยมชม อันจะก่อเกิดมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ กรมการศาสนาจึงได้มีการสำรวจวัดที่จะเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิตินศาสนาของกรมการศาสนา ตามแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับวัดในจังหวัดต่างๆที่ประสงค์จะเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว ซึ่งปรากฏว่า ได้รับความสนใจจากจังหวัดโดยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดที่ได้ดำเนินการสำรวจวัดต่างๆภายในจังหวัดและได้สมัครเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก และเพื่อเป็นการยืนยันอีกครั้งทางกรมการศาสนาได้มีการประสานงานไปยังจังหวัดต่างๆ และได้รับการยืนยันในรายชื่อวัดที่จะเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว ซึ่งกรมการศาสนาได้นำมาจัดทำเป็นเส้นทางแสวงบุญในภาคต่างๆทั้ง ๖ ภาค รวม ๑๕ เส้นทาง และเส้นทางแสวงบุญของกรุงเทพมหานคร ๒ เส้นทาง ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดและวัดต่างๆดังนี้

เส้นทางแสวงบุญกรุงรัตนโกสินทร์

เส้นทางที่ ๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๑ วัน ไหว้พระ ๙ วัดทางรถ

๑. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	๒. วัดสุทัศนเทพวราราม	๓. วัดราชนันทาราม
๔. วัดสระเกศ	๕. วัดบวรนิเวศวิหาร	๖. วัดชนะสงคราม
๗. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	๘. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม	๙. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

เส้นทางที่ ๒ โปรแกรมแสวงบุญ ๑ วัน ไหว้พระ ๙ วัดทางเรือ กรุงเทพมหานคร - นนทบุรี

กรุงเทพมหานคร

๑. วัดบุคคโล	๒. วัดยานนาวา	๓. วัดกัลยาณมิตร
๔. วัดอรุณราชวราราม	๕. วัดระฆังโฆสิตาราม	๖. วัดราชาธิวาสวิหาร
๗. วัดอมรินทราราม		

จังหวัดนนทบุรี

๘. วัดเฉลิมพระเกียรติ	๙. วัดปรมย์ยิกาวาส จังหวัดนนทบุรี

เส้นทางแสวงบุญภาคเหนือ

เส้นทางที่ ๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----ลำปาง---ลำพูน---เชียงใหม่-----กรุงเทพมหานคร

ลำปาง	ลำพูน	เชียงใหม่
วัดพระธาตุลำปางหลวง	วัดพระธาตุหริภุญไชย	๑. วัดพระธาตุศรีจอมทอง ๒. วัดพระธาตุดอยสุเทพ ๓. วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ๔. วัดพันอ้น ๕. วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ๖. วัดศรีสุพรรณ

เส้นทางที่ ๒ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----พิจิตร---พิษณุโลก---เพชรบูรณ์-----กรุงเทพมหานคร

พิจิตร	พิษณุโลก	เพชรบูรณ์
๑. วัดมงคลทับคล้อ ๒. วัดตะพานหิน ๓. วัดโพธิประทับช้าง	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร	๑. วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว ๒. วัดโคกมน ๓. วัดมหาธาตุ (พระอารามหลวง)

เส้นทางที่ ๓ โปรแกรมแสวงบุญ ๓ วัน ๒ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----อุดรดิตถ์---แพร่---น่าน---เชียงราย-----กรุงเทพมหานคร

อุดรดิตถ์	แพร่	น่าน	เชียงราย
๑. วัดขวางชัยภูมิ ๒. วัดพระแท่นศิลาอาสน์ พระอารามหลวง วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ	๑. วัดสูงเม่น ๒. วัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง	๑. วัดภูมินทร์ ๒. วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ๓. วัดพระธาตุแช่แห้ง	๑. วัดพระแก้ว (พระอารามหลวง) ๒. วัดพระธาตุผาเงา ๓. วัดพระธาตุดอกตุง

เส้นทางที่๔ โปรแกรมแสวงบุญ ๓ วัน ๒ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----นครสวรรค์---กำแพงเพชร---สุโขทัย---ตาก---แม่ฮ่องสอน-----กรุงเทพมหานคร

นครสวรรค์	กำแพงเพชร	สุโขทัย	ตาก	แม่ฮ่องสอน
๑. วัดตากฟ้า ๒. วัดวรนาถ บรรพต	วัดพระบรมธาตุ	๑. วัดหนองไผ่ ๒. วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ๓. วัดสว่างอารมณ์วรวิหาร	๑. วัดพระบรมธาตุ ๒. วัดมณีไพรสณฑ์ ๓. วัดไทยสามัคคี	๑. วัดพระธาตุคอกงมู ๒. วัดจองคำ ๓. วัดต่อแพ

เส้นทางแสวงบุญภาคกลาง

เส้นทางที่๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----พระนครศรีอยุธยา---อุทัยธานี---ชัยนาท---สิงห์บุรี -----กรุงเทพมหานคร

พระนครศรีอยุธยา	อุทัยธานี	ชัยนาท	สิงห์บุรี
๑. วัดพนัญเชิงวรวิหาร ๒. วัดเกาะแก้ว ๓. วัดใหญ่ชัยมงคล ๔. พระวิหารมณฑลพิธ ๕. วัดหน้าพระเมรุราชิการาม	วัดจันทาราม	วัดปากคลองมะขามเฒ่า	๑. วัดพระนอนจักรสีห์ วรวิหาร ๒. วัดโพธิ์เก้าต้น

เส้นทางที่๒ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----นนทบุรี---ปทุมธานี---สระบุรี---ลพบุรี-----กรุงเทพมหานคร

นนทบุรี	ปทุมธานี	สระบุรี	ลพบุรี
วัดบัวขวัญ พระอารามหลวง	๑.วัดเจติยทัตถ ๒.วัดโบสถ์ ๓.วัดปัญญานันทาราม	วัดพระพุทธบาทราช วรมหาวิหาร	๑.วัดอัมพวัน ๒.วัดสิริจันทรมิตรวิหาร

เส้นทางแสวงบุญภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เส้นทางที่ ๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----นครราชสีมา---มหาสารคาม---ร้อยเอ็ด---นครราชสีมา -----กรุงเทพมหานคร

นครราชสีมา	มหาสารคาม	ร้อยเอ็ด	นครราชสีมา
วัดบ้านไร่	พระบรมธาตุนาตูน	วัดมหาเจติยชัยมงคล	๑. วัดศาลาลอย(สง) ๒. วัดเขาจันทร์งาม (วัดเลิศสวัสดิ)

เส้นทางที่ ๒ โปรแกรมแสวงบุญ ๓ วัน ๒ คืน

จากกรุงเทพมหานคร--ขอนแก่น---หนองบัวลำภู--เลย--อุดรธานี--หนองคาย--บึงกาฬ--กาฬสินธุ์---กรุงเทพมหานคร

ขอนแก่น	หนองบัวลำภู	เลย	อุดรธานี	หนองคาย	บึงกาฬ	กาฬสินธุ์
๑.วัดหนองแวง ๒.วัดป่าแสงอรุณ ๓.วัดเจติยภูมิ (พระธาตุขามแก่น)	วัดถ้ำกลองเพล	๑.วัดป่าผาเจริญ ๒.วัดลาดปู่ทรงธรรม (พระธาตุสัจจะ)	๑. วัดป่าภูก้อน ๒. วัดโพธิสมภรณ์	วัดโพธิ์ชัย	๑. วัดอาฮงศิลาวาส) ๒. วัดสว่างอารมณ์ (วัดถ้ำศรีธน) ๓. วัดเจติยาคีรีวิหาร (วัดภูทอก)	๑.วัดกลาง ๒.วัดพุทธนิมิต (ภูคั่ว) ๓. วัดธรรมพิทักษ์

เส้นทางที่ ๓ โปรแกรมแสวงบุญ ๓ วัน ๒ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----สกลนคร---นครพนม---ยโสธร---อำนาจเจริญ---อุบลราชธานี---ศรีสะเกษ---สุรินทร์-----กรุงเทพมหานคร

สกลนคร	นครพนม	ยโสธร	อำนาจเจริญ	อุบลราชธานี	ศรีสะเกษ	สุรินทร์
๑.วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ๒. วัดป่าสุทธาวาส (สุทธาวาส)	วัดพระธาตุพนม รวมหาวิหาร	วัดพระพุทธบาทยโสธร	๑. พุทธอุทยาน พระมงคลมิ่งเมือง ๒.วัดอำนาจ ๓.วัดพระเหลาเทพนิมิต	วัดหนองป่าพง	๑. วัดมหาพุทธาราม ๒. วัดสระกำแพงใหญ่ ๓. วัดไพรพัฒนา	วัดบูรพาราม

เส้นทางแสวงบุญภาคตะวันออก

เส้นทางที่ ๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----ฉะเชิงเทรา-----ปราจีนบุรี-----สระแก้ว-----กรุงเทพมหานคร

ฉะเชิงเทรา	ปราจีนบุรี	สระแก้ว
๑.วัดสมานรัตนาราม ๒.วัดโพธิ์บางคล้า ๓.วัดโสธรวรารามวรวิหาร	๑.วัดแก้วพิจิตร ๒.โบราณสถานสระมรกต ๓.วัดสง่างาม	๑.วัดสระแก้ว (พระอารามหลวง) ๒.วัดนครธรรม ๓.วัดเขาแหลม

เส้นทางที่ ๒ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร----- สมุทรปราการ---ชลบุรี---ระยอง--- จันทบุรี---ตราด-----กรุงเทพมหานคร

สมุทรปราการ	ชลบุรี	ระยอง	จันทบุรี	ตราด
๑.วัดทรงธรรมวรวิหาร ๒.วัดสาขลา ๓. วัดอโศการาม	๑.วัดใหญ่อินทาราม ๒.วัดญาณสังวราราม ๓.วัดสัตหีบ	๑. วัดป่าประดู่ (พระอารามหลวง) ๒. วัดลุ่ม (พระอารามหลวง) ๓.วัดละหารไร่	วัดเขาสุกิม	วัดบุปผาราม

เส้นทางแสวงบุญภาคตะวันตก

เส้นทางที่ ๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----สุพรรณบุรี--- กาญจนบุรี---นครปฐม---ราชบุรี---เพชรบุรี---สมุทรสงคราม-----

กรุงเทพมหานคร

สุพรรณบุรี	กาญจนบุรี	นครปฐม	ราชบุรี	เพชรบุรี	สมุทรสงคราม
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร	๑. วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดไ้) ๒.วัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ๓.วัดเทวสังฆาราม	๑. วัดพระปฐมเจดีย์ ๒. วัดไร่ขิง	วัดมหาธาตุวรวิหาร	วัดใหญ่สุวรรณาราม	๑. วัดช่องลม ๒. วัดกุณรินทร์ภูทอก ๓. วัดเจริญสุขารามวรวิหาร

เส้นทางแสวงบุญภาคใต้

เส้นทางที่ ๑ โปรแกรมแสวงบุญ ๒ วัน ๑ คืน

จากกรุงเทพมหานคร-----ชุมพร---ประจวบคีรีขันธ์-----กรุงเทพมหานคร

ระนอง	ชุมพร	ประจวบคีรีขันธ์
วัดبانหวาง	๑. วัดสวนสมบุรณ์ ๒. วัดชลธิ์พุกษาราม ๓. วัดพระบรมธาตุสวี ๔. วัดสุทธาวาสธาราม ๕. วัดเทพเจริญ	๑. วัดทางสาย ๒.วัดกุยบุรี ๓. วัดตาลเจ็ดยอด ๔.วัดห้วยมงคล

เส้นทางที่ ๒ โปรแกรมแสวงบุญ ๓ วัน ๒ คืน

จากกรุงเทพมหานคร--สุราษฎร์ธานี--ภูเก็ต--ตรัง--พัทลุง--สตูล--สงขลา--นครศรีธรรมราช-----กรุงเทพมหานคร

สุราษฎร์ธานี	ภูเก็ต	ตรัง	พัทลุง	สตูล	สงขลา	นครศรีธรรมราช
วัดพระบรมธาตุไชยาราช วรวิหาร	๑.วัดไชยธาราม (วัดฉลอง) ๒.วัดพระทอง	วัดเขาปิ่นะ	วัดถ้ำสุมะโน	วัดชมพูนมิตร์	๑.วัดราชประดิษฐาน ๒.วัดฉัณมิมกาส พระอารมหลวง	๑. วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ๒. วัดพระพรหม ๓.วัดธาตุน้อย

เส้นทางที่ ๓ โปรแกรมแสวงบุญ ๓ วัน ๒ คืน

จากกรุงเทพมหานคร---ปัตตานี---ยะลา--- นราธิวาส -----กรุงเทพมหานคร

ปัตตานี	ยะลา	นราธิวาส
๑. วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างไห้) ๒. วัดมูจลินทวาปีวิหาร	วัดคูหาภิมุข (วัดหน้าถ้ำยะลา) วัดเมืองยะลา	๑. วัดทองดีปรชาราม ๒. วัดชลธาราลิงเห ๓. วัดพระพุทธ ๔. วัดโลกเทพวิมล

แนวทางการดำเนินงาน

การดำเนินงานการท่องเที่ยวแสวงบุญโดยวัด (Temple Based Tourism : TBT) เป็นทางเลือกหนึ่งในการใช้วัดเป็นกลไกในการพัฒนา “ คน ” เพื่อให้เข้าถึงแก่นแท้ของหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถตอบสนองกระแสของการพัฒนาคน กระแสความต้องการด้านอนุรักษ์ และกระแสความต้องการของตลาด โดยเฉพาะการได้ปฏิบัติบูชา เป็นการพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรทางด้านจิตใจ ทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นคุณค่าและความแตกต่างจากรูปแบบการท่องเที่ยวทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวแสวงบุญ ในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับเจ้าของบ้านกับแขกผู้มาเยือน ตลอดจนสามารถสร้างการยอมรับ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถหาข้อมูลการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญที่มีคุณภาพและเดินทางไปยังวัดท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ได้ด้วยตนเอง และเกิดความมั่นใจในแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญที่มีมาตรฐานเหล่านี้

กรมการศาสนา มีความมุ่งมั่นและขอเป็นส่วนหนึ่งที่จะร่วมผลักดันให้วัดต่างๆทั่วประเทศได้ดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวแสวงบุญให้มีมาตรฐาน มีความสอดคล้องกับสากล และสามารถสร้างการยอมรับในภาคการท่องเที่ยวได้ โดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งการพัฒนาขีดความสามารถของวัด และการทำการตลาดเชิงรุกโดยชุมชน เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญอย่างยั่งยืนทั้งระบบ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่วัดจะต้องสร้างการยอมรับในด้านคุณภาพและมีการเติบโตด้านจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในอนาคต ซึ่งเป็นการคาดหวังที่เป็นเป้าหมายสูงสุด โดย มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การแต่งตั้งคณะกรรมการ

๑.๑ คณะกรรมการบริหารเส้นทางแสวงบุญระดับจังหวัด

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้งเพื่อบริหารโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗

โครงสร้างของคณะกรรมการฯ โดยมีโครงสร้าง ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด (มหานิกายและธรรมยุตินิกาย)เป็นที่ปรึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ มีหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดไม่เกิน ๓ คน (ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ฯลฯ) เจ้าอาวาสวัดที่เข้าร่วมโครงการฯทุกวัดและผู้ทรงคุณวุฒิ (ผู้นำตามธรรมชาติ/ปราชญ์ท้องถิ่น ฯลฯ)ไม่เกิน ๕ คน ร่วมเป็นกรรมการ และมีวัฒนธรรมจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ และมีนักวิชาการวัฒนธรรมที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ช่วยเลขานุการ รายละเอียดดังตัวอย่างโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ดังนี้

ตัวอย่างโครงสร้าง ประกอบด้วย

๑.๑ เจ้าคณะจังหวัด	ที่ปรึกษา
๑.๒ ผู้ว่าราชการจังหวัด	ประธานกรรมการ
๑.๓ เจ้าอาวาสวัดที่เข้าร่วมโครงการฯทุกวัด	กรรมการ

๑.๔ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดไม่เกิน ๓ คน	กรรมการ
๑.๕ ผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่เกิน ๕ รูป/คน	กรรมการ
๑.๖ วัฒนธรรมจังหวัด	กรรมการและเลขานุการ
๑.๗ นักวิชาการวัฒนธรรมที่ได้รับมอบหมาย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาภายในจังหวัด
๒. สนับสนุนและอำนวยความสะดวกการบริหารโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาในจังหวัดให้เกิดการพัฒนาและบรรลุเป้าหมาย
๓. กำกับติดตามการดำเนินการโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาของวัดต่างๆภายในจังหวัดและร่วมแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์อย่างเหมาะสม
๔. แต่งตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร
๕. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภายในจังหวัดเฝ้าอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการดำเนินการของวัดในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา เพื่อให้บังเกิดผล
๖. รายงานสรุปผลการดำเนินการโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาของวัดต่างๆภายในจังหวัดเป็นรายวัด ตามแบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๑ คือแบบรายงานผลของสำนักงานวัฒนธรรม.....ส่งเสริมการศาสนา
๗. ดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

๑.๒ คณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด

ให้เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้แต่งตั้งโดยประสานงานกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อร่วมกันทำหน้าที่ขับเคลื่อนโครงการนี้ภายใต้วัดนั้นๆ และกำหนดแผนปฏิบัติการของวัด โดยความร่วมมือจากชุมชน ได้แก่ผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ผู้นำหน่วยงานระดับท้องถิ่น(อบต., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ) ตลอดจนคนในชุมชนเป้าหมาย

โครงสร้างของคณะทำงานฯ ประกอบด้วย นายอำเภอที่วัดนั้นตั้งอยู่เป็นที่ปรึกษา โดยมีเจ้าอาวาสวัด เป็นประธานคณะทำงานและหัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในตำบล/หมู่บ้านไม่เกิน ๙ คน (ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ/ตำบล, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ผู้บริหารสถานศึกษาที่ศาสนสถานตั้งอยู่, กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน, อาสาสมัครสาธารณสุข, นักจัดรายการวิทยุชุมชน, พัฒนาการตำบล ฯลฯ) และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๙ รูป/คน (เป็นคนในชุมชนที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ข้าราชการที่เกษียณ/คนที่ชาวบ้านนับถือ/ผู้นำเด็ก/ผู้นำเอกชนภาคธุรกิจ ฯลฯซึ่งจะเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนได้) ร่วมเป็นคณะทำงาน โดยมีนักวิชาการวัฒนธรรมที่ได้รับมอบหมาย เป็นคณะทำงานและเลขานุการ รายละเอียดโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ดังตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างโครงสร้าง ประกอบด้วย

- ๑.๑ นายอำเภอ ที่ศาสนสถานนั้นตั้งอยู่

ที่ปรึกษา

๑.๒ เจ้าอาวาสวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ	ประธานคณะกรรมการ
๑.๓ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในตำบล/หมู่บ้านไม่เกิน ๙ คน	คณะกรรมการ
๑.๔ ผู้นำชุมชน /ผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่เกิน ๙ รูป/ คน	คณะกรรมการ
๑.๕ นักวิชาการวัฒนธรรมที่ได้รับมอบหมาย	คณะกรรมการและ เลขานุการ
๑.๖ พระสงฆ์ในวัดที่ได้รับมอบหมาย	คณะกรรมการและผู้ช่วย เลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนงานบริหารจัดการการท่องเที่ยวแสงบุญของวัด
๒. จัดทำแผนปฏิบัติการของวัดตามแบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๒
๓. ดำเนินการหรือมอบหมายให้คนในชุมชนที่อาสาเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของวัดให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด
๔. ตรวจสอบติดตามการดำเนินการของวัดและร่วมแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์
๕. ประชาสัมพันธ์เชิญชวนคนในชุมชนมาร่วมดำเนินการตามโครงการอย่างต่อเนื่อง
๖. แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร
๗. ร่วมกับจังหวัด รายงานสรุปผลการดำเนินการโครงการฯ ของวัด ตามแบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๑

ขั้นตอนที่ ๒ การดำเนินการของวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ

๒.๑ การจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ

วัดที่เข้าร่วมโครงการฯ จะต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญตามแบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๒ เป็นแผนการพัฒนาวัดในด้านต่างๆ ซึ่งจะต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เกิดเป็นรูปธรรมที่นักท่องเที่ยวแสงบุญสามารถสัมผัสได้จริงในวัดที่เข้าร่วมโครงการและสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแสงบุญทุกกลุ่มอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวแสงบุญในวัดแห่งนี้ โดยให้นับส่งเสริมการกระตุ้นความรู้สึกของคนในชุมชนให้หันมาสนใจและร่วมพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ โดยให้คนในชุมชนได้ “มีโอกาสน” เข้ามา “ร่วมคิด ร่วมค้นหา ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ” ตามความต้องการของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันเพราะแต่ละวัดจะมีความพร้อม และปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน และมีจุดเด่นของวัดที่แตกต่างกัน การทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ จึงต้องเป็นไปตามความต้องการของวัดและคนในชุมชนที่จะมีจิตอาสาร่วมพัฒนาวัดให้มีระบบการจัดการวัดท่องเที่ยวให้มีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวแสงบุญโดยมีทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาวัดท่องเที่ยวที่ชัดเจน

การจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาท่องเที่ยวแสงบุญประจำวัด เป็นผู้ดำเนินการตามกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการ ดังนี้

๒.๑.๑ เตรียมทีมงาน โดย ค้นหาบุคลากรในวัดและชุมชนที่มีทักษะ ความชำนาญ ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมเป็นคณะกรรมการ ควรจัดประชุมหารือการจัดทำแผนปฏิบัติการและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวให้เข้าใจตรงกัน เพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้โดยมีทิศทางเดียวกัน

๒.๑.๒ วิเคราะห์เป้าหมายเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพของวัดในทุกแง่มุมตามด้านต่างๆ อาทิ ด้านสถานที่ของวัด ด้านบุคลากรของวัด ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด ด้านการประชาสัมพันธ์ของวัด ฯลฯ ตลอดจนในเรื่องของทุนทางสังคม ความต้องการของวัดและชุมชน เพื่อพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับความต้องการ ของวัดและชุมชนโดยรอบ

๒.๑.๓ ร่วมกันกำหนดเป้าหมายหลักในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ ตามศักยภาพของวัดและชุมชน จากฐานทุนเดิมของวัด เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังและให้มีการพัฒนาเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญที่สมบูรณ์โดยให้มีการระบุ วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน งบประมาณที่ใช้ วันเวลาที่ดำเนินการ ผู้รับผิดชอบโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการพัฒนานั้นๆเพื่อให้ง่ายต่อการติดตามประเมินผล

๒.๑.๔ นำเสนอแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญให้คณะกรรมการบริหารเส้นทางแสวงบุญระดับจังหวัด รับทราบ

๒.๑.๕ ให้จังหวัดรวบรวมแผนปฏิบัติการของวัดและ รายงานให้กรมการศาสนารับทราบเพื่อกำหนดกรอบในการติดตามประเมินผลในภาพรวมทั้งประเทศ

๒.๒ การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของวัด

๒.๒.๑ การจัดประชุม ในการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของวัด ควรมีการประชุมตามความจำเป็นและจัดบันทึกการประชุม เพื่อสรุปสาระประเด็นสำคัญต่างๆในที่ประชุมและติดตามผลการดำเนินงานของแต่ละประเด็น

๒.๒.๒ การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญของวัดโดยผู้ได้รับมอบหมายทำความเข้าใจแผนที่วางไว้ให้ชัดเจน โดยต้องอธิบายแผนให้ผู้ปฏิบัติทุกระดับได้รู้และเข้าใจตรงกันอย่างทั่วถึงทั้งวัดและชุมชน ลงมือดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ที่ได้กำหนดไว้ สรุปผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ เพื่อตรวจสอบว่าได้ดำเนินการตามแผนครบถ้วนแล้ว

ขั้นตอนที่ ๓ การติดตามประเมินผลโครงการฯ

๓.๑ การติดตามประเมินผลในระดับจังหวัด

การติดตามประเมินผล จะดำเนินการหลังจากที่วัดได้มีการดำเนินการพัฒนาและจัดระบบการบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญแล้ว โดยประเมินว่า การพัฒนาในด้านต่างๆตามที่กำหนดนั้นมีปัญหาอุปสรรค สิ่งใดที่ควรเพิ่ม ควรตัดออก โดยมอบหมายให้จังหวัดเป็นผู้ติดตามประเมินผล หลังจากเทศกาลวันวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๕๗ สิ้นสุดลง หากพบว่าวัดใดมีความพร้อมที่จะยกระดับเป็นวัดท่องเที่ยวแสวงบุญต้นแบบ กรมการศาสนาจะให้การอุดหนุนต่อเนื่องแก่วัดที่มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นวัดท่องเที่ยวและจะให้การอุดหนุนเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเติมเต็มให้เป็นวัดท่องเที่ยวโดยสมบูรณ์ในภคานั้นๆ ซึ่งในการประเมินผลกรมการศาสนาได้จัดทำแบบรายงานผลของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในแต่ละวัด รายละเอียดตามแบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๑

๓.๒ การติดตามประเมินผลในระดับวัด

การติดตามประเมินผลความพึงพอใจ กรมการศาสนา ได้ดำเนินการจัดทำแบบสำรวจความพึงพอใจของการจัดการท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด ตามแบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๓ เป็นแบบประเมินสำหรับนักท่องเที่ยว หรือผู้แสวงบุญที่เดินทางไปท่องเที่ยวในวัดในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชาประจำปี ๒๕๕๗ เป็นผู้กรอกแบบสำรวจด้วยตนเองก่อนเดินทางกลับ โดยให้วัดเป็นผู้รวบรวมส่งจังหวัด และให้จังหวัดเป็นผู้สรุปผลสำรวจจากแบบสำรวจและรายงานผลความพึงพอใจมาให้กรมการศาสนาทราบ หรือการประเมินผลโดยมีการสอบถามพูดคุยกับนักท่องเที่ยวอย่างไม่เป็นทางการ

บทที่ ๓

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทบาทหน้าที่ของวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ

๑. แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด โดยมีเจ้าอาวาสวัด เป็นประธาน คณะทำงาน มีนักวิชาการวัฒนธรรมที่ได้รับมอบหมาย เป็นคณะทำงานและเลขานุการ โดยความร่วมมือของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
๒. จัดประชุมคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัดเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญตามแบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๒ และรายงานให้จังหวัดทราบ
๓. ดำเนินการบริหารจัดการพัฒนาวัดตามแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ ซึ่งวัดจะต้องดำเนินการในด้านต่างๆ รวม ๗ ด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการพัฒนาวัดท่องเที่ยว	การดำเนินการของวัด
๑) ด้านสถานที่ของวัด	จัดบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดร่มรื่นและงดงามเรียบง่าย ตามธรรมชาติ และอาจปรับปรุงสภาพแวดล้อมตามอารยสถาปัตย์ เพื่อรองรับคนพิการ หรือผู้สูงอายุตามศักยภาพของวัด
	จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัด มีสถานที่จัดกิจกรรม ให้บริการและรองรับแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป
	จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด เป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์ที่มีพระสงฆ์หรือบุคลากรของวัดอยู่ประจำไว้คอยให้ข้อมูล-ชี้แนะนักท่องเที่ยวที่มาวัด
	จัดให้มีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัด หรือแผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญภายในวัด ที่เป็นจุดสนใจ
	ในกรณีที่วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม การจัดสถานที่พัก ควรคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย มีห้องน้ำ(The Bathroom)ที่สะอาดและมีมาตรฐาน
	จัดให้มีห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ
	จัดหาถังขยะและจัดระเบียบสถานที่ทิ้งขยะให้เพียงพอและเหมาะสม
	จัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ห้องอบรมวิปัสสนากรรมฐาน
๒. ด้านบุคลากรของวัด	แต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาประจำวัด
	จัดให้มีพระคุณเจ้าหรือบุคลากรภายในวัดจำนวน ๑-๒ รูป/คน ประจำ

ด้านการพัฒนาวัดท่องเที่ยว	การดำเนินการของวัด
	“ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด”ทำหน้าที่โฆษกประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด และแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด
	เปิดโอกาสให้บุคลากรภายในวัดหรือบุคคลภายนอก ผู้มีจิตอาสา มาช่วยจัดกิจกรรมท่องเที่ยวภายในวัด
	พัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยวแสวงบุญ เช่น อบรมความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์แก่พระสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัด
	สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวในวัด ให้กับบุคลากรภายในวัด และชุมชน
	สร้างสังคมจิตอาสา วัดควรปลูกจิตสำนึกคนในชุมชนให้มีสำนึกรักวัด รักท้องถิ่น และมีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ
	สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของวัด ทั้งภายในและภายนอกวัดเพื่อการเชื่อมโยง และขยายผลการดำเนินงานไปสู่กลุ่ม/ชุมชน/วัดอื่นๆ
	พัฒนาการท่องเที่ยวของวัดให้ยั่งยืน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ให้ชุมชนมีบทบาทร่วมเป็นเจ้าของ
๓.ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด	เปิดพระอุโบสถ หรือ พระวิหาร ให้พุทธศาสนิกชนได้ไปไหว้พระทำบุญและปฏิบัติศาสนกิจในทุกเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
	จัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นกิจกรรมบุญที่เรียบง่าย ซึ่งจัดเป็นประจำอยู่แล้ว โดยมีพระคุณเจ้าเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจ
	จัดเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด โดยมีพระสงฆ์หรือมัคคุเทศก์นำชมศาสนสถาน โดยระหว่างการนำชมวัด มีการสอดแทรกหลักธรรม
	จัดกิจกรรมให้การอบรมเจริญปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหรือสมถกรรมฐาน
	จัดกิจกรรมดึงดูดใจเป็นพิเศษ อาจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิต ดั้งเดิม เป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น
๔.ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวในวัด	จัดประชุมคณะทำงานของวัด ร่วมกำหนดเป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัดตามระยะเวลาที่มีของนักท่องเที่ยว
	กำหนดจุดหรือเส้นทางที่จะไปท่องเที่ยวภายในวัดตามลำดับก่อนหลัง โดยแสดงไว้ที่แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์เส้นทางเป็นภาพรวม
	จัดทำเป็นปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี
	จัดโปรแกรมกิจกรรมของวัด หรือของชุมชนที่โดดเด่น เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน และสร้างความทรงจำให้เกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว

ด้านการพัฒนาวัดท่องเที่ยว	การดำเนินการของวัด
๕.ด้านการประชาสัมพันธ์ของวัด	มีการพูดประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาของวัด และโครงการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญของกรมการศาสนาที่ร่วมกับวัด ทางเครื่องกระจายเสียงของวัด ตลอดเวลา ในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
	มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญของวัดหรือของกรมการศาสนาหรือกิจกรรมของวัดในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา ทางเสียงตามสาย หรือหอกระจายข่าวของชุมชนหรือวิทยุชุมชน
	จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์แผ่นพับแนะนำกิจกรรมหรือสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดแบบง่ายๆในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ
	ควรจัดทำป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ติดตั้งที่หน้าวัด
	จัดทำป้ายไวนิล “ปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี” ติดประกาศให้นักท่องเที่ยวแสวงบุญเห็นได้อย่างชัดเจน
	จัดทำป้ายไวนิล แผ่นผัง/แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดที่น่าสนใจ
	จัดทำป้ายบอกทางภายในวัดให้ชัดเจนหรือป้ายแนะนำวัด
	จัดทำข้อมูลสารสนเทศและฐานข้อมูลของวัดให้เป็นระบบถูกต้อง เป็นหมวดหมู่
	จัดทำเว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวของวัด
๖. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว	ประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการขอความรู้ และข้อมูลต่างๆ
	ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชนเชิญชวนมาร่วมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบทั้งกระบวนการตั้งแต่นักท่องเที่ยวเข้ามายังวัดชมวัดและออกจากวัดด้วยบริการที่น่าประทับใจ
๗.ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในวัด	ให้คนในชุมชน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมวางแผนและตัดสินใจกำหนดทิศทางและเป้าหมาย ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรม ให้การต้อนรับ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับประโยชน์อันพึงมี
๘.ด้านการประเมินผล	ให้วัดเป็นผู้รวบรวม แบบสำรวจความพึงพอใจของการจัดการท่องเที่ยวแสวงบุญตามแบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๓ ส่งจังหวัด และให้จังหวัดเป็นผู้สรุปผลสำรวจจากแบบสำรวจและรายงานผลความพึงพอใจมาให้กรมการศาสนาทราบ

๔. มีการติดตามประเมินผลตามแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญและให้รายงานผลตามแบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๑ ให้คณะกรรมการบริหารเส้นทางแสวงบุญระดับจังหวัดทราบ

๕. มีการรวบรวมแบบสำรวจความพึงพอใจของการจัดการท่องเที่ยวแสงบุญ สำหรับนักท่องเที่ยว
ตามแบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๓ ส่งจังหวัด

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

ขอความร่วมมือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ให้เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการในภาพรวมของจังหวัด โดยเป็นพี่เลี้ยงให้กับวัดที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ของกรมการศาสนาทุกวัดในจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวแสงบุญของวัดให้มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของวัด สร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวแสงบุญ โดยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

บทบาทหน้าที่	การดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
๑. เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกในการวัดท่องเที่ยวแสงบุญในจังหวัด	● ประสานงานกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเส้นทางแสงบุญระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและมีวัฒนธรรมจังหวัดเป็นเลขานุการ ● ในฐานะเลขานุการในคณะกรรมการฯจังหวัด ทำหน้าที่ประสานงานและหารือกับเจ้าอาวาสที่มีความพร้อมและยินดีเข้าร่วมโครงการฯแจ้งกรมการศาสนา ● ในฐานะเลขานุการในคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสงบุญประจำวัด ให้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงแก่วัดในการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานชุดนี้และจัดประชุมคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญในแต่ละวัดและดำเนินการอื่นๆตามที่วัดมีความประสงค์จะให้จังหวัดช่วยดำเนินการ ● กำกับ ดูแลและร่วมกับคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสงบุญประจำวัดต่างๆ จัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญในแต่ละวัด ● ให้จังหวัดในฐานะเลขานุการคณะกรรมการบริหารโครงการฯจังหวัด กำกับดูแลและให้คำปรึกษาแก่คณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสงบุญประจำวัดอย่างใกล้ชิด ในการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญของวัดนั้นๆให้สามารถดำเนินการพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องจนสามารถยกระดับให้เป็น “วัดท่องเที่ยวแสงบุญต้นแบบ” ในอนาคต ● ให้จังหวัดติดตามประเมินผลและรวบรวมผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของวัดที่เข้าร่วมโครงการฯภายในจังหวัด และรายงาน

บทบาทหน้าที่	การดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
	ให้กรมการศาสนาทราบตามแบบติดตามและรายงานผลระดับจังหวัดของกรมการศาสนา ตามแบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๑ ● ให้จังหวัดร่วมกับวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ ประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพจากนักท่องเที่ยวแสงบุญตามแบบประเมินความพึงพอใจ ตามแบบท่องเที่ยวแสงบุญ ๓
๒. เป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแสงบุญระดับจังหวัด	● ให้การกำกับดูแล เป็นที่ปรึกษาในการประชาสัมพันธ์ให้กับวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ ในการจัดทำสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ แผ่นผิง “ปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี” แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวแสงบุญในวัดหรือในจังหวัด ฯลฯ ● ประสานงานกับสื่อต่างๆภายในจังหวัด เช่น ประชาสัมพันธ์จังหวัด สถานีวิทยุกระจายเสียงของจังหวัด วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เสียงตามสายตามหมู่บ้าน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อทำการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวแสงบุญของจังหวัดและของวัดให้คนในจังหวัดได้รับทราบอย่างกว้างขวาง ● จัดทำแผ่นป้ายไว้นิลประชาสัมพันธ์โครงการนี้ในภาพรวมตามความเหมาะสม โดยหาผู้สนับสนุน และให้ติดตั้งไว้ ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด / สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด /วัดที่ เข้าร่วมโครงการ/หน่วยราชการต่าง ๆ ● จัดทำข่าวประชาสัมพันธ์โดยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ โดยจัดทำเป็นข่าวแจกและนำแจกจ่ายไปยังสื่อมวลชนต่างๆภายในจังหวัดในทุกสื่อทุกช่องทางโดยเฉพาะในช่วงงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๕๗ เป็นการเปิดตัววัดต่างๆที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ● เผยแพร่ข่าวสารในเรื่องนี้ทางเว็บไซต์/ Instagram /facebook ของจังหวัด กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และเครือข่ายต่าง ๆ ● เผยแพร่เส้นทางท่องเที่ยวแสงบุญของวัดในจังหวัด ให้องค์กรเครือข่าย สถานศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทุกภาคส่วนของจังหวัดได้รับทราบและเชิญชวนให้ไปใช้บริการจากวัดภายในจังหวัดที่ได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อการท่องเที่ยวแสงบุญไว้เรียบร้อยแล้ว โดยผ่านช่องทางเป็นหนังสือราชการแจ้งเวียนให้ทราบโดยทั่วกัน ตลอดจน ให้

บทบาทหน้าที่	การดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
	บรรจุเป็นวาระแจ้งเพื่อทราบในการประชุมประจำเดือนของจังหวัด เพื่อให้ทุกภาคส่วนในจังหวัดได้รับทราบในเรื่องนี้ และร่วมมือให้การสนับสนุนวัดโดยการเผยแพร่ต่อให้คนอื่นได้รับทราบหรือไปใช้บริการของวัดแบบไทยช่วยไทย ท่องเที่ยวเมืองไทยเริ่มจากท่องเที่ยวในจังหวัดของตนเองก่อนเป็นอันดับแรก อันเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่วัดที่เข้าร่วมโครงการฯจะได้มีพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาจิตใจให้มีความสุขด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานองค์กรในทุกภาคส่วนของชุมชน

ในการดำเนินการตาม โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ของกรมการศาสนา จำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นเจ้าของวัด เจ้าของชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ ที่ก่อให้เกิดการผลิต การบริการ การหมุนเวียนของเงินและการสร้างงานตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” พร้อมไปกับการเรียนรู้ในหลักธรรมทางศาสนา เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และดำรงอยู่อย่างมั่นคงถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายในชุมชน ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการธำรงรักษาสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ ให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคี ยึดมั่นในคุณธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน องค์กรมูลนิธิต่างๆ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้างร้าน สรรพสินค้า โรงพยาบาล โรงงาน สถานประกอบการต่าง ๆ ในตำบล/หมู่บ้าน เพื่อให้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันทั้งชุมชนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของวัดร่วมกัน โดยหน่วยงานองค์กรในทุกภาคส่วนของชุมชน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) : องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในระดับปฏิบัติการในทุกพื้นที่ และมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ดังนั้น ความสำเร็จของวัดที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ของกรมการศาสนา ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุน ร่วมขับเคลื่อนโครงการนี้ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะเห็นวัดท่องเที่ยวแสวงบุญในชุมชนได้รับการพัฒนาและยกระดับให้เป็นวัดท่องเที่ยวเชิงธรรมะที่มีศักยภาพและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวแสวงบุญ ด้วยบทบาทสำคัญ ดังนี้

บทบาทของอปท.	การดำเนินงาน
๑.ให้การสนับสนุนโดยมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ	● ประสานวัดในพื้นที่ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารเส้นทางแสวงบุญระดับจังหวัด / คณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด แล้วแต่กรณี ● เข้าร่วมประชุมในฐานะเป็นคณะกรรมการบริหารเส้นทางแสวงบุญระดับจังหวัด / คณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด แล้วแต่กรณี ● ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญในฐานะเป็นคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด ● ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาภายในจังหวัด / ภายในวัด ● ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาในจังหวัด/ในวัด ให้เกิดการพัฒนาและบรรลุเป้าหมาย ● ร่วมเป็นเจ้าภาพในการพัฒนาวัดโดยดำเนินการ ตามแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ โดยเฉพาะให้การสนับสนุนปัจจัย สิ่งของ อาหาร น้ำดื่ม ยานพาหนะ ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ สนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่/บุคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่ได้รวมกลุ่มเป็นหมู่คณะมีจิตอาสา ร่วมจัดกิจกรรมฯ ร่วมจัดสถานที่ของวัด ร่วมประดับธงชาติและธงธรรมจักร ตามบริเวณวัด ถนนหมู่บ้าน ชุมชนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ช่วงเทศกาลวิสาขบูชา ระหว่างวันที่ ๑๑ – ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ร่วมจัดระเบียบที่จอดรถ/ร้านค้า ดูแลความสะอาดห้องสุขา ร่วมมีจิตอาสาในการทำทำความสะอาดบริเวณวัดให้สะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่นด้วยต้นไม้ ● เชิญชวนประชาชนในจังหวัด/ในชุมชนร่วมเป็นเจ้าภาพในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสงบุญ ตลอดจนสนับสนุนปัจจัยในการจัดกิจกรรมทางศาสนาของวัดในเทศกาลต่างๆ เช่น การจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๕๗ ตามความเหมาะสม

บทบาทของอปท.	การดำเนินงาน
๒) ให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ภายในจังหวัด/ชุมชน	● ร่วมสนับสนุนการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์แผ่นพับแนะนำกิจกรรมหรือสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดแบบง่ายๆ เผยแพร่ในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ และตลอดทั้งปี ● ร่วมสนับสนุนการจัดทำป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ติดตั้งที่หน้าวัด ● ร่วมสนับสนุนการจัดทำป้ายไวนิล “ปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี” ติดประกาศให้นักท่องเที่ยวแสวงบุญเห็นได้อย่างชัดเจน ● ร่วมสนับสนุนการจัดทำป้ายไวนิล แผ่นผัง/แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดที่น่าสนใจ ● ร่วมสนับสนุนการจัดทำป้ายบอกทางภายในวัดให้ชัดเจนหรือป้ายแนะนำวัด ● ร่วมประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน เช่น วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เคเบิลทีวีในจังหวัด เสียงตามสายของหน่วยงาน เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด ให้ท้องถิ่น ชุมชน หมู่บ้านทราบ ● ร่วมเชิญชวนประชาชนให้มาเป็นจิตอาสา ช่วยวัดในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ ร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครต่างๆ เช่น ประดับธงชาติและธงธรรมจักร ตามถนนหมู่บ้าน ชุมชน รักษาทำความสะอาดห้องสุขา บริเวณรอบวัด

๒) สถาบันทางการศึกษา สถานศึกษาในจังหวัด/ชุมชน

สถาบันทางการศึกษา เป็นสถาบันสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับแบบแผนการขัดเกลาและการถ่ายทอดวัฒนธรรม การให้ความรู้ และฝึกทักษะอาชีพ เพื่อให้เด็กและเยาวชน เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งเป็นแหล่งที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลายพร้อมที่จะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้คิดเองปฏิบัติเอง สร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นสถานศึกษาทั่วประเทศจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนรู้และสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีให้แก่เด็ก เยาวชนในการเป็นจิตอาสา ที่จะมีส่วนร่วมสนับสนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ในวัดต่างๆ รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการร่วมขับเคลื่อนโครงการนี้ของวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญที่

มีความพร้อม สามารถรองรับนักท่องเที่ยวแสวงบุญในชุมชนและนอกชุมชน โดยสถานศึกษาในชุมชนมีบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

บทบาทของสถานศึกษา	การดำเนินการของสถานศึกษา
๑.ให้การสนับสนุนโดยมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ	● จากการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัดและร่วมประชุมพัฒนาวัดในฐานะเป็นคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด ● ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญในฐานะเป็นคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวแสวงบุญประจำวัด ● ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาภายในวัด ให้เกิดการพัฒนาและบรรลุเป้าหมาย ● ร่วมเป็นเจ้าภาพในการพัฒนาวัดโดยดำเนินการ ตามแผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ โดยเฉพาะให้การสนับสนุนทางวิชาการและกำลังคนจากอาสาสมัครที่เป็นเด็กนักเรียนในชุมชนใกล้เคียงวัดช่วยพัฒนาวัดให้สะอาด ร่มรื่น ร่วมจัดระเบียบที่จอดรถ ร่วมเป็นมัคคุเทศก์น้อยต้อนรับนักท่องเที่ยวแสวงบุญ ในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ และในเทศกาลสำคัญต่างๆ ● เชิญชวน ครูอาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ในสถานศึกษา ไปร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ให้ครุณานักเรียนไปบำเพ็ญกุศล ทำบุญตักบาตร บริจาคทาน รักษาศีล เจริญจิตภาวนา ฟังธรรม เวียนเทียน ตลอดจนเข้าร่วมในกิจกรรมประกวดบรรยายธรรมหรือกิจกรรมอื่นๆ ในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เทศกาลวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๕๗
๒)ให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน	● ร่วมสนับสนุนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและฐานข้อมูลของวัดให้เป็นระบบถูกต้องเป็นหมวดหมู่ ● ร่วมสนับสนุนจัดทำเว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวของวัด ● เชิญชวนผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และคนในชุมชน ร่วมเป็นเจ้าภาพในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ ตลอดจนสนับสนุนปัจจัยในการจัดกิจกรรมทางศาสนาของวัดในเทศกาลต่างๆ เช่น การจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา ประจำปี ๒๕๕๗ ระหว่างวันที่ ๑๑ – ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ตามความเหมาะสม ● ร่วมสนับสนุนการออกแบบแผ่นพับแนะนำกิจกรรมหรือสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดตามความประสงค์ของวัด ● ร่วมสนับสนุนการออกแบบป้ายไวณิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ตามความประสงค์ของวัด ● ร่วมสนับสนุนการออกแบบป้ายไวณิล “ปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัด

บทบาทของสถานศึกษา	การดำเนินการของสถานศึกษา
	กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี” ● ร่วมสนับสนุนการออกแบบจัดทำป้ายไวนิล แผ่นผัง/แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดให้น่าสนใจ ● เชิญชวนเด็ก เยาวชน และครู อาจารย์ เติมนรณรงค์ประชาสัมพันธ์รอบชุมชน เผยแพร่กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด เพื่อเชิญชวนประชาชน มาร่วมกิจกรรมในวัดก่อนงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๕๗

๓) หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นความผูกพันกับวิถีชีวิตของทุกคน โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด ในการแสดงบทบาทต่าง ๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพ เชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในฐานะวัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญคู่กับสังคมไทยมาช้านาน เป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทย วัดมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญงอกงามและมีความสุข วิวัฒนาการบทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคม และในปัจจุบันบทบาทหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยวัดมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีพุทธศิลป์เป็นโบราณวัตถุสถานที่มีความค่าทางศิลปะเป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ ที่มีเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมสูงและให้ความรู้สึกรู้สีกทางด้านสุนทรีย์ที่มีคุณค่าทางจิตใจตลอดจนเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกแก่การประกอบพิธีกรรม ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเยือน วัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นมรดกอันล้ำค่าของพุทธศาสนิกชน ที่ชาวพุทธทุกคน ควรมีหน้าที่ร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนร่วมสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อันเป็นการสร้างรากฐานคุณธรรมให้กับสังคมไทย ที่จะทำให้เกิดความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืน

ดังนั้น จึงขอความร่วมมือหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ บริษัท ห้างร้านสรรพสินค้า โรงพยาบาล โรงงาน สถานประกอบการต่าง ๆ ได้ร่วมสนับสนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ของกรมการศาสนาโดยให้การสนับสนุนวัดทั่วประเทศที่เข้าร่วมในโครงการฯ ดังนี้

บทบาท	การดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
๑. สนับสนุนปัจจัยและกำลังคน ร่วมพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ	● ให้การสนับสนุนรับเป็นเจ้าภาพในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญโดยสนับสนุนปัจจัยงบประมาณ สิ่งของ และอื่น ๆ ตามความเหมาะสมเพื่อพัฒนาในด้านสถานที่ของวัด ด้านบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการจัดกิจกรรมของวัด

บทบาท	การดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
	● ให้การสนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่ บุคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่จัดกลุ่มรวมเป็นหมู่คณะไปร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัดจัดกิจกรรม ในเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น ร่วมจัดทำปะรำพิธี ดูแลความสะอาดของห้องสุขา สถานที่จอดรถ เป็นต้น ● ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาภายในวัดในมุมมองของภาคเอกชน/รัฐเพื่อให้เกิดการพัฒนาวัดท่องเที่ยวแสวงบุญให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
๒. ประชาสัมพันธ์ภายใน-ภายนอก หน่วยงาน	● เชิญชวนให้เจ้าหน้าที่ บุคลากรของหน่วยงานทุกคน ไปเยี่ยมชมท่องเที่ยวในวัดตามโปรแกรมที่วัดได้จัดเตรียมไว้ และเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดที่ใกล้บ้าน เพื่อพัฒนาจิตใจสร้างสุขภาพจิตให้เจ้าหน้าที่ บุคลากรของหน่วยงานทุกคน มีความเข้มแข็ง ยึดมั่นในคุณธรรม ● สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำป้ายไวนิลของวัดต่างๆตามความเหมาะสม หรือเป็นผู้จัดทำป้ายไวนิลเพื่อร่วมประชาสัมพันธ์โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา โดยจัดทำเองและนำไปติดตั้งที่หน้าหน่วยงาน หรือที่ศูนย์กลางชุมชน

บทบาทหน้าที่ของกรมการศาสนา

๑. จัดทำกรอบแนวทางการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นคู่มือในการดำเนินงาน
๒. ขอความร่วมมือให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นหน่วยอำนวยการในพื้นที่จังหวัดทั่วประเทศ
๓. สำรวจความต้องการของวัดที่จะเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ผ่านสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและรวบรวมแบบสำรวจข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญทั่วทุกภูมิภาค
๔. จัดทำหนังสือ “ท่องเที่ยวทั่วไทย..บนเส้นทางบุญ..หนุนธรรมสองใจ” ในช่วงเทศกาลวันมาฆบูชา ปี ๒๕๕๗
๕. จัดทำแผ่นพับ “ไหว้พระ ๙ วัด สร้างบุญ..สุขใจ” ทั้งภาษาไทย-จีน-อังกฤษ และจัดทำแผ่นพับ “ล่องเรือ ไหว้พระ ๙ วัด ได้บุญ..เป็นมงคลชีวิต” ทั้งภาษาไทย-จีน-อังกฤษ
๖. จัดโครงการนำร่องเส้นทางแสวงบุญกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องในเทศกาลวันมาฆบูชา ปี ๒๕๕๗ จำนวน ๒ เส้นทาง คือ “ไหว้พระ ๙ วัด สร้างบุญ..สุขใจ” ทางรถ และ “ล่องเรือ ไหว้พระ ๙ วัด ได้บุญ..เป็นมงคลชีวิต”
๗. จัดโครงการนำร่องเส้นทางแสวงบุญกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา ปี ๒๕๕๗ จำนวน ๒ เส้นทาง คือ “ไหว้พระ ๙ วัด ..... ” ทางรถประจำทาง และ “ล่องเรือ ไหว้พระ ๙ วัด ..... ”

๘. จัดทำ “แนวทางการดำเนินการจัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗” เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นทิศทางหรือกรอบในการดำเนินงานในพื้นที่

๙. จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญ “ ช่วงหนึ่งของชีวิตที่งดงาม.... บนเส้นทางแสวงบุญทั่วไทย”

๑๐. รวบรวมและติดตามการประเมินผลโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ของจังหวัด เพื่อคัดเลือก “วัดท่องเที่ยวแสวงบุญต้นแบบ”

๑๑. จัดสรรเงินในหมวดเงินอุดหนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ ให้จังหวัดเบิกจ่ายเงินงบประมาณ เพื่อให้จังหวัดใช้ในการบริหารจัดการโครงการฯ และจัดสรรเงิน ให้แก่ วัดที่เข้าร่วมโครงการฯตามบัญชีจัดสรรเงินของกรมการศาสนา

๑๒. ดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗ หลากหลายรูปแบบ อาทิ นำสื่อมวลชนเยี่ยมชมวัดที่เข้าร่วมโครงการตามเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญ

บรรณานุกรม

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ออนไลน์)เข้าถึงได้จาก : conservation.forest.ku.ac.th/ecotourdb/Cgi-bin/ARTICLE/.../p๒๒.html (วันที่ค้นข้อมูล : ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

พัฒนาการท่องเที่ยว, สำนักงาน. สำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว ข้อมูลโฮมสเตย์ในประเทศไทย

(ออนไลน์)เข้าถึงได้จาก : <http://www.homestaythai.net/> (วันที่ค้นข้อมูล : ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภัชรบถ ฤทธิเต็ม.๒๕๕๖.“รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด”(ออนไลน์)เข้าถึงได้จาก

: http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=๑๖๔๐&articlegroup_id=๓๐๗/

(วันที่ค้นข้อมูล: ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

วิสาขบูชาของโลกในประเทศไทย (ออนไลน์)เข้าถึงได้จาก <http://www.buddhajayanti.net/th/knowledge๐๓.php> (วันที่ค้นข้อมูล : ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

เสรี พงศ์พิศ. ดร. หนังสือร้อยคำที่ควรรู้ (ออนไลน์)เข้าถึงได้จาก :

<http://www.phongphit.com/๒๐๑๓/index.php/๒๐๑๒-๑๒-๐๖-๑๑-๕๒-๕๔/item/๑๔๐>

(วันที่ค้นข้อมูล : ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๗)

ภาคผนวก

แบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๑

แบบรายงานผลของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด.....

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗

๑. ชื่อวัด.....อำเภอ.....

โทรศัพท์.....อีเมล.....

๒. วัดแห่งนี้ โดยปกติมีการเปิดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญ ปีละ.....วัน คือวัน.....
.....(เช่น วันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ วันอาทิตย์)๓. วัดเมตตา ร่วมกับกรมการศาสนา เข้าร่วมในโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา
ปี ๒๕๕๗ โดยดำเนินการดังนี้

รายด้าน	การดำเนินการของวัด	ผลความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค(ถ้ามี)
ด้านสถานที่ของวัด			
-บริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดร่ม รื่นและเรียบง่ายตามธรรมชาติ			
-มีสถานที่จัดกิจกรรม /ห้องอบรมวิปัสสนา กรรมฐานให้บริการแก่นักท่องเที่ยว			
-มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด มีพระสงฆ์ อยู่ประจำทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ชี้แนะ นักท่องเที่ยว			
-มีแผนผัง/แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัด			
-มีสถานที่พักที่สะอาดปลอดภัยในกรณีที่วัด เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม			
-มีสิ่งอำนวยความสะดวกมีห้องสุขาที่สะอาด เพียงพอ มีทางลาดเพื่อคนพิการและผู้สูงอายุ			
-มีถังขยะที่เพียงพอ			
-อื่นๆ			
ด้านบุคลากร			
-มีคณะทำงานรับผิดชอบ			
-มีพระคุณเจ้าหรือบุคลากรภายในวัดจำนวน ๑-๒ รูป/คน ประจำ“ศูนย์บริการ			

รายด้าน	การดำเนินการของวัด	ผลความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค(ถ้ามี)
นักท่องเที่ยวของวัด”ทำหน้าที่โฆษกพูด ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดและแนะนำ เส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด			
-สร้างสังคมจิตอาสาให้ผู้มีจิตอาสาช่วย งานวัด			
-พัฒนาบุคลากรของวัดเช่น อบรมเกี่ยวกับ มัคคุเทศก์แก่พระสงฆ์หรือบุคลากรภายใน วัด/อบรมหรือสอนงานเด็กผู้มีจิตอาสาในด้านการ ให้บริการที่ดี			
-มีการแบ่งหน้าที่ทำงานอย่างชัดเจน			
- สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของวัด ทั้ง ภายในและภายนอกวัด			
-พัฒนาการท่องเที่ยวของวัดให้ยั่งยืนโดยปลูก จิตสำนึกรักวัด รักท้องถิ่น รักสิ่งแวดล้อม			
-อื่นๆ			
ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด			
-จัดกิจกรรมบุญที่เรียบง่าย ภายในพระ อุโบสถ/ที่อื่นภายในวัด			
-มีพระสงฆ์หรือมัคคุเทศก์นำชมวัดมีการ สอดแทรกหลักธรรมในระหว่างการนำชมวัด			
-มีการอบรมวิปัสสนากรรมฐานหรือสมถกร มฐาน			
-มีกิจกรรมดึงดูดใจเป็นพิเศษ			
-อื่นๆ			
ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว			
-ประชุมคณะทำงานของวัด จัดโปรแกรม กิจกรรม/ท่องเที่ยว			
-กำหนดจุดหรือเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด ตามลำดับก่อนหลัง			
-มีปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัด กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี			
-มีโปรแกรมกิจกรรมของวัดที่โดดเด่น			

รายด้าน	การดำเนินการของวัด	ผลความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค(ถ้ามี)
-อื่นๆ			
ด้านการประชาสัมพันธ์			
-มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัดและมีพระสงฆ์หรือบุคลากรอยู่ประจำ			
-มีการพูดคุยตามสายเชืงชวนชาวบ้านมาร่วมเป็นเจ้าบ้านให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาวัดในเทศกาลวิสาขบูชา ปี ๒๕๕๗			
-มีแผนพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมในวัดแบบง่ายๆ			
-มีการพูดประชาสัมพันธ์โครงการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญของกรมการศาสนาอย่างสม่ำเสมอในทุกงานของวัด			
-มีการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด/กิจกรรมของวัดในวันสำคัญทางศาสนา ทางเสียงตามสาย/หอกระจายข่าว/วิทยุชุมชน			
-ป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดติดตั้งที่หน้าวัด			
-มีป้ายไวนิล “ปฏิทินการท่องเที่ยวหรือปฏิทินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของวัดตลอดปี”			
-มีป้ายไวนิล แผนผัง/แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายในวัดที่น่าสนใจ			
-มีป้ายบอกทางภายในวัดให้ชัดเจน			
-มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานข้อมูลของวัด			
-มีเว็บไซต์แนะนำการท่องเที่ยวของวัด			
-อื่นๆ			
ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว			
-มีการประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงาน			

รายด้าน	การดำเนินการของวัด	ผลความสำเร็จ	ปัญหาอุปสรรค(ถ้ามี)
อื่นที่เกี่ยวข้อง			
-มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ/ ภาคเอกชนเชิญชวนมาร่วมให้การต้อนรับ นักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบทั้งกระบวนการ ตั้งแต่นักท่องเที่ยวเข้ามายังวัดชมวัดและออก จากวัดด้วยบริการที่น่าประทับใจ			
ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวในวัด			
-มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้			
-ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ ร่วมวางแผนและตัดสินใจร่วมดำเนินการร่วม ติดตามประเมินผลและร่วมรับประโยชน์			
ด้านการประเมินผล			
-ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวตาม แบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๓			
-ประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจาก การพูดคุยสอบถาม (ถ้ามี)			

๔. ภาพกิจกรรมที่วัดนี้ดำเนินการ (ถ้ามี) โปรดส่งในอีเมลที่ senddra๑@hotmail.com

๕. จำนวนผู้แสวงบุญที่มาวัดแห่งนี้ ร่วมในกิจกรรมทางศาสนาของกรมการศาสนา รวม.....คน

๖. จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในวัดในวันสำคัญทางศาสนา รวม.....คน

๗. จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในวัดนี้ตามปกติ ทั้งปี มีประมาณ.....คน

๘. การดำเนินงานการประชาสัมพันธ์ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด.....

.....

.....

.....

๙. ข้อเสนอแนะของวัดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในโอกาสต่อไป

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

นักวิชาการวัฒนธรรม/ผู้อำนวยการกลุ่ม.....

ผู้รายงานผลการดำเนินงาน .

ลงชื่อ.....

(.....)

วัฒนธรรมจังหวัด.....

ผู้รับรองรายงาน

แผนปฏิบัติการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด.....

เป้าหมายที่จะการดำเนินการ	ปี ๒๕๕๖			ระยะเวลาดำเนินการ ปี ๒๕๕๗								
	ตค	พย	ธค	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย
ด้านสถานที่ของวัด												
-จัดบริเวณวัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดร่มรื่นและเรียบง่ายตาม ธรรมชาติ												
-จัดให้มีสถานที่จัดกิจกรรม /ห้องอบรม วิปัสสนากรรมฐานให้บริการแก่นักท่องเที่ยว												
-จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด มีพระสงฆ์อยู่ประจำทำหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ชี้แนะนักท่องเที่ยว												
-จัดทำแผนผัง/แผนที่แสดงแหล่ง ท่องเที่ยวในวัด												
-จัดให้มีสถานที่พักที่สะอาดปลอดภัยใน กรณีที่วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม												
-จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกมีห้อง สุขาที่สะอาดเพียงพอ มีทางลาดเพื่อคน พิการและผู้สูงอายุ												
-จัดให้มีถังขยะที่เพียงพอ												
-อื่นๆ												
ด้านบุคลากร												
-แต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบ												
-จัดให้มีพระคุณเจ้าหรือบุคลากรภายใน วัดจำนวน ๑-๒ รูป/คน ประจำ “ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด”ทำ หน้าที่โฆษกพูดประชาสัมพันธ์กิจกรรม ของวัดและแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว												

[illegible]

แบบท่องเที่ยวแสวงบุญ ๓

สำหรับนักท่องเที่ยว

(ตัวอย่าง)

แบบสำรวจความพึงพอใจของการจัดการท่องเที่ยวแสวงบุญของวัด .....

การจัดการการท่องเที่ยว	ความพึงพอใจ		ข้อเสนอแนะ แนวทางการปรับปรุง
	พอใจ	ไม่พอใจ	
๑.ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก			
• ความสะอาดและร่มรื่นบริเวณวัด			
• ป้ายบอกทางชัดเจน			
• ไฟฟ้าส่องสว่าง/ ระบบน้ำ			
• ที่จอดรถ			
• ห้องสุขา			
• ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของวัด			
• ดำเนินการตามอารยสถาปัตย์			
๒.ด้านบุคลากร			
• มีบุคลากรทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และตอบ ข้อสงสัย			
• มีบุคลากรคอยให้การต้อนรับ			
๓.ด้านการจัดกิจกรรมภายในวัด			
• เปิดพระอุโบสถให้เข้าไปไหว้พระ			
• มีกิจกรรมปฏิบัติธรรม			
• มีการนำชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในวัด			
• มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวภายในวัด			
๔.ด้านประชาสัมพันธ์			
• แผ่นพับประชาสัมพันธ์			
• ป้ายปฏิทินกิจกรรมของวัดตลอดปี			
• ป้ายแผนผัง-แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวภายใน			

การจัดการการท่องเที่ยว	ความพึงพอใจ		ข้อเสนอแนะ แนวทางการปรับปรุง
	พอใจ	ไม่พอใจ	
วัดที่น่าสนใจ			
มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวตามระยะเวลาที่ใช้ภายในวัด			

แผนภาพ

การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาปี ๒๕๕๗

